

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för naturresurser
och lantbruksvetenskap

Näckrosen

Ett projekt om temporär landskapsarkitektur

Charlotta Löfstedt

Institutionen för stad och land, avdelningen för landskapsarkitektur
Examenarbete vid landskapsarkitektprogrammet, SLU Uppsala 2013

Sveriges Lantbruksuniversitet

Fakulteten för naturresurser och lantbruksvetenskap

Institutionen för stad och land, avdelningen för landskapsarkitektur, Uppsala

Examenarbete för yrkesexamen på landskapsarkitekturprogrammet

EX0504 Självständigt arbete i landskapsarkitektur, 30 hp

Nivå: Avancerad A2E

© 2013 Charlotta Löfstedt, charlotta.lofstedt@gmail.com

Titel på svenska: Näckrosen – Ett projekt om temporär landskapsarkitektur

Title in English: The Water Lily – A Project About Temporary Landscape Architecture

Handledare: Susan Paget, Institutionen för stad och land

Huvudexaminator och opponent: Ulla Myhr, Institutionen för stad och land

Biträdande examinator: Rolf Johansson, Institutionen för stad och land

Omslagsfoto: Johannes Rousseau, publiceras med tillstånd av fotografen

Foto/Illustrationer: Charlotta Löfstedt, om inget annat anges. Alla foton i examensarbetet publiceras med tillstånd från fotografen

Originalformat: A4

Nyckelord/Keywords: Fyrisån, installation, näckros, Näckrosen – En tillfällig plats i Fyrisån, temporär/tillfällig landskapsarkitektur, temporary landscape architecture, The Water Lily - A Temporary Place In The Fyris River.

Online publication of this work: <http://epsilon.slu.se>

Förord

Detta är ett arbete för examen på landskapsarkitektutbildningen vid Sveriges Lantbruksuniversitet Ultuna. Arbetet handlar om temporär landskapsarkitektur och den tillfälliga installationen Näckrosen i Uppsala. Jag vill tacka mina sponsorer, min familj, mina vänner och min handledare som gjort det möjligt att genomföra installationen. Sponsorererna består av Uppsala kommun, Uppsala Citysamverkan AB, Fergin Sverige AB, Konstgräsexperten i Sverige AB och Hallsjö Brädgård AB. Framförallt vill jag tacka min handledare Susan Paget och min pappa Roland Löfstedt. Susan har fått mig att känna trygghet med sin kompetenta och konkreta handledning. Min pappa har med stort engagemang ställt upp helt villkorslöst och fått mig att känna mindre ensamhet som projektledare.

Under en månad i november 2012 hade man chans att se denna näckros spegla sig i Fyrisån.
Foto: Katarina Uppsäll.

Sammandrag

Temporär landskapsarkitektur är projekt som har en tydlig start- och slutpunkt där tidsaspekten verkar som en designfaktor. De kan vara från timmar till år och fyller ett specifikt syfte under en begränsad tid. Denna typ av arkitektur kan medföra många fördelar som den permanenta arkitekturen har svårt med. Den kan bland annat skapa utrymme för att testa lösningar i full skala eller inspirera bestående projekt. Den kan erbjuda en kreativ miljö med mötesplatser för befolkningen eller fylla ett rådande behov under en krissituation. Den kan skapa aktivitet i eftersatta områden, men framförallt erbjuder den mycket glädje med sin spontanitet, så kallade levande stadsrum.

Landskapsarkitektur innebär till stor del att göra platser tillgängliga för människor och den processen är ganska lång. Jag skapade temporär landskapsarkitektur på en offentlig plats i centrala Uppsala. Den platsen var otillgänglig och oanvänd av människor men hade god potential till att vara nyttjad. Installationen gick att besöka 2 november till 2 december 2012 och fick namnet Näckrosen – En tillfällig plats i Fyrisån. Bredvid den placerades en kommentarslåda där jag bad folk beskriva vad de upplevde på platsen. Installationen framställdes också i de sociala medierna Facebook och Instagram. Uppsatsen är baserad på empiriska studier om installationen och teoretiska litteraturstudier. Syftet är att beskriva och diskutera vad temporär landskapsarkitektur är och vad den kan tillföra.

Gestaltningsarbetet startade med att jag fann en handfull gamla oanvända trappor i centrala Uppsala som leder ner i ån. Jag valde att tillgängliggöra ån med en av dessa trappor. Det gjordes med hjälp installationen som bestod av en flytbrygga utformad till flera näckrosblad och en tillhörande blomma. Denna utformning förstärkte känslan av närhet till vattnet och gjorde det möjligt att vistas i ån. När besökare klev ut i ån på ett flytande blad och blickade ut över den lysande blomman fanns det chans att uppleva Fyrisån på ett nytt sätt.

Många människor besökte installationen och kommentarer från lådan visar att de upplevde nya typer av erfarenheter. Jag har lärt mig att gestaltningen har stor betydelse för hur man upplever en plats och att människor upplever miljöer på ett väldigt känslomässigt sätt.

Jag kunde följa Näckrosen via sociala medium. Jag tror att användningen av sociala medium i kombination med temporär landskapsarkitektur kan möjliggöra en bredare medborgardialog.

Uppsatsen visar att tillfällig landskapsarkitektur kan skapa en flexibel planering genom att testa lösningar i staden. Jag ville inspirera hur man kan använda å-rummet i framtiden och visa att en temporär plats kan ge kunskap om vad befolkningen tycker, upplever, önskar och behöver. Det kan man ta fasta på i planerings-sammanhang och skapa en mer verklighetsanknuten planläggning.

Summary

BACKGROUND AND PURPOSE

Temporary landscape architecture interests me a lot because it has the ability to ask questions, to quickly be realized, modified, or removed, or to create great creativity. The permanent architecture needs to provide long-term solutions while the temporary can fill needs quickly, generate discussion, create forums, activate the city and inspire the permanent architecture. I believe that temporary landscape architecture is a great way to work with places that are unavailable or unused by people. With unavailable places I mean places that cannot be reached by people and with unused places I mean places that are not used by people. It provides an opportunity to activate places for a period of time that people can benefit from, such as social-, functional- or experiential values.

Landscape architecture is largely about making places available to people and that process to plan, design and exploit is quite long. It takes time to affect a place. In this thesis, I chose to create a temporary landscape in a public place in the centre of Uppsala. This place was inaccessible and unused by people. I wanted to show people that it is possible to change and influence a place while it exists, that it is not always necessary to wait for the site to be rebuilt. I also wanted to inspire how the site can be used in the future. The purpose of the thesis and the installation is to describe and discuss what temporary landscape architecture is and what it can add to the urban development in the long and the short term.

→ Can temporary landscape architecture make an inaccessible and unused public place in the centre of Uppsala available and used by people?

→ Can a temporary installation provide new experiences to a public place in the centre of Uppsala?

DELIMITATION

This project was delimited to one central place in Uppsala. City structure, experiential values, social life and collaboration partners formed the basis for the selection of the site. The choice of which location was made through a selection of four initial places and installation ideas. I chose one of them to be able to put more time and effort on the design. To create a wider perspective of the term temporary landscape architecture I also wrote about theoretical literature and other practical examples in the thesis. I delimited the work to what I felt was relevant and current literature.

METHOD

The starting point was to select four places in the centre of Uppsala and to design four ideas of installations. In order to introduce them to my sponsors and to use them as a basis for discussion of which idea that should be developed. The sites were selected through a photo walk, which means that I went around photographing the surroundings in the centre with the intention to find unavailable and unused places. The method was chosen because the aim was to understand environments in an untested manner.

The designs of the four installation ideas were in harmony with the places everyday structure, identity and history. Which made every idea site-specific. The four ideas were presented to my sponsors and together with them one of the proposals was chosen. I chose to create an installation in The Fyris River. To get to know the river I made an inventory and analysis of the site that later on functioned as the basis for the design work.

Within this project I have acted as project manager, creative landscape architect, engineer, construction worker, managers and evaluators. The installation in The Fyris River was open to visit during the 2nd of November to the 2nd of December 2012. It was named The Water Lily - A Temporary Place In The Fyris River and it existed at the same time as the light festival All Light at Uppsala.

In order to create a discussion about what the installation meant for people I placed a comment box, pen and paper next to it. There, I asked people to write three words that described what they had experienced at the site. The installation was also seen in two social medias. On Facebook I made an event and on Instagram I made a hashtag. The work is largely based on empirical studies of the installation and its evaluation, which means that the discussion is based on experiences from the project.

To provide a perspective on the term temporary landscape architecture I also made studies in theoretical literature and studies in other practical examples. I also used information from The Oyster Seminar: Into The Wild, The Think Space Conference and The Architecture Gala.

STUDIES OF THE CONCEPT

The word temporary is derived from the Latin word *temporarius*, which stands for something that lasts a short period of time whose contrast is permanent. The Swedish National Encyclopaedia describes temporary as something that doesn't give permanent results

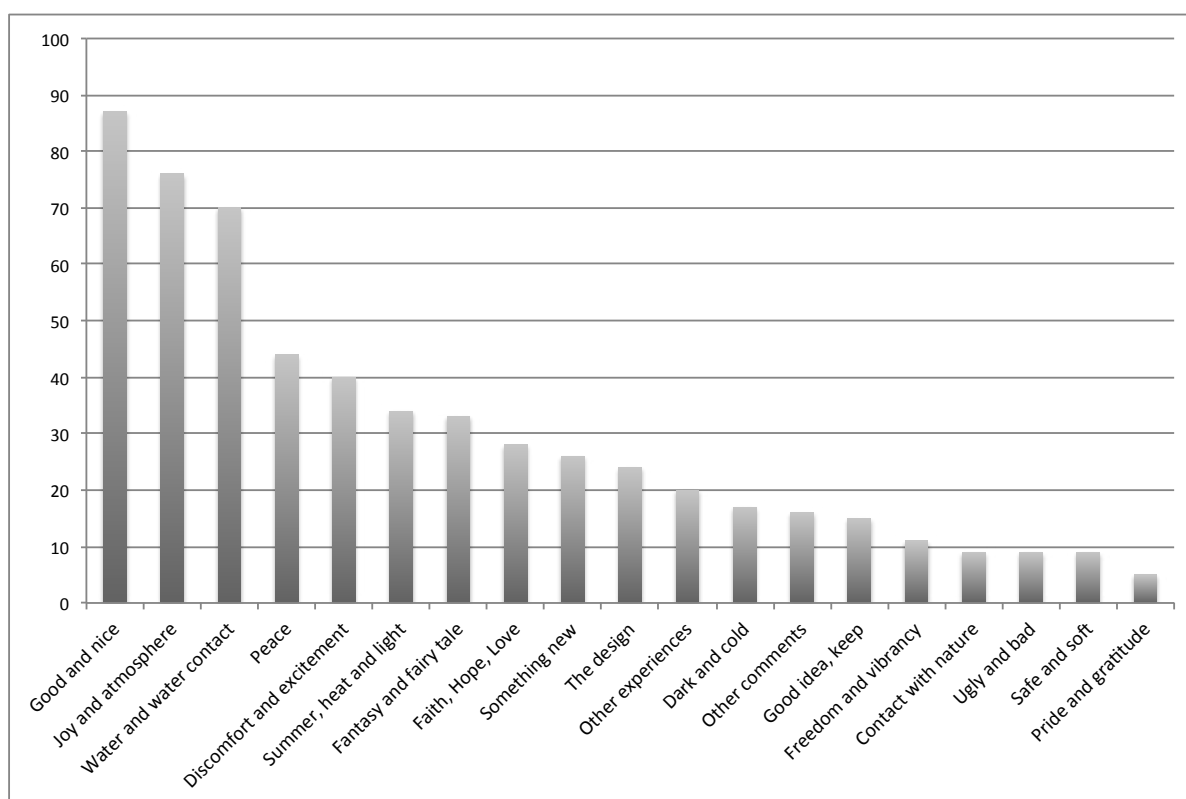

Chart of experiences that visitors had by the installation.

(Nationalencyklopedin 2012, oktober 2). The term can be applied to architecture but has a broad and difficult definition (Jodidio 2011). The temporary architecture is not a new type of architecture, it can be seen in, for example, nomadic peoples, world exhibitions and facilities in military use or in distress. The architecture is constantly trying to adapt to the changing society and it can be seen in for example the "Lighter, Quicker and Cheaper" architecture, where they work with temporary solutions (Undéhn 2012). The temporary landscape architecture is projects that have a clear start- and endpoint where the time is a design factor (Balmori & Conan 2010). The project itself can last from hours to years, and it fills a specific purpose for a limited time (Undéhn 2012). The temporary landscape architecture consists of places that express a current event that can recur or occur once (Mayo 2009). As a rule a landscape architect makes it, but it can be likened to an art installation where the site and the viewer are included in the work (Nationalencyklopedin 2012, oktober 23). It can bring many advantages that the permanent architecture has difficulty with. It enables to test solutions in full scale or to inspire lasting projects. It can provide a creative environment with meeting points for people or it can fill a current need in time, such as during crisis. It can activate a neglected area, but above all it offers a lot of joy with its spontaneity, so called living urban spaces. With

limited resources, it may succeed in changing the mental image of the city and it can increase the use, meaning and experience of a place (Nio 2003). The landscape architect Diana Balmori believes that this kind of projects main quality is that they bring a lot of joy and entertainment (Balmori & Conan 2010). Balmori also believes that it makes the landscape features more visible and clear.

THE INSTALLATION

The starting point of my work with the installation, The Water Lily - A Temporary Place In The Fyris River, was to make the river more accessible for people. In the centre of Uppsala there are a handful of old stairs leading down to the river. These stairs had no function and was turned off. I decided to make the river more accessible with one of these stairs and it was made using a floating jetty formed to several lily leaves with an associated flower. This design enhanced the feeling of closeness to the water and made it possible to be in the river, not just view it from the side. When visitors stepped out into the river on a floating leaf and gazed out over the shining flower they had the chance to experience the Fyris River in a new way.

I got 261 comments in my comment box that describes three experiences that people experienced on-site. I saw a pattern in people's comments and divided them into different categories. I counted all the comments,

even those that occurred several times, in order to see which category that was most represented. I compiled that information in a chart with nineteen categories. The categories indicated that people experienced many different things using several senses like hearing, balance, sight and touch. These experiences made people think about for example memories, fantasies, joy, and a vision of how the site could be used in the future.

Sixty-two people agreed to visit the installation on my event on Facebook. The photographer Johannes Rousseau published a photo of The Water Lily on the page Beautiful Uppsala on Facebook. This photo was liked by over nine hundred people and commented with notes like "The most beautiful picture I've seen from Uppsala", "nice and atmospheric" and "The light festival lights up the town. The Water Lily makes the Fyris River look magic. What a beautiful city we live in". On Instagram I discovered that most visitors used the hashtag #alllightatUppsala, instead of mine. In the end of the light festival that hashtag had 271 photographs of all fifteen light installations and The Water Lily appeared on most images.

The Water Lily - A Temporary Place In The Fyris River.
Photo: Johannes Rousseau.

THE DISCUSSION

I believe that temporary landscape architecture can provide lasting results because this results doesn't have to be anything material. It can take form as memories that you carry with you, as the basis for other solutions or as a hope that something similar will happen again. I have had the opportunity to prove this because comments from The Water Lily for example gave rise to memories of childhood, an unexpected beautiful sight of Uppsala, hope for a permanent floating dock and hope that something similar would happen again.

Diana Balmori believes that the temporary landscape architecture's main quality is that it conveys a lot of joy. This opinion was proved by the installation since joy was one of the most represented experiences that visitors felt on-site. Balmori also believes that the temporary

landscape architecture makes the features of the landscape more visible and clear. This belief is also proved by the comments from The Water Lily. During the installation The Fyris River was more enhanced. It is described by closeness to the river, by a feeling that the river was a part of the city and that people saw its potential. The Water Lily made the Fyris River accessible and useful. It gave people a new way to spend time in the river. People chose to visit the installation and they contributed to a city life at the site, which did not exist before and that will not be available after the installation.

I believe that the installation was successful due to several reasons. It reinforced the place and made it possible to be in the river. It gave new views and experiences such as water contact. It had an easily interpreted theme that gave rise to thoughts and fantasies. Since the design was easy to understand people had personal associations, which in turn allowed for reflections. It had a lighting that fitted well with the materials. The warm green grass contrasted to the white cold flower and it made it extra effective. It may also have provided an enhanced experience because of the water contact. It made it a little more exciting. The installation created a quiet place in the centre and that kind of places in the city are often few and desired.

The comments shows that I managed to answer my questions about making the site accessible and usable and to provide new experiential values. Where the number of comments proves that people physically visited the site and the content in the comments shows what visitors experienced new types of experiences. I have learned that the design is of great significance for how people experience a place and that people experience environments in a very emotional way.

During the time the installation was open for visit I could follow it on the social medium Instagram. People posted a new picture almost every day and wrote what they thought. I think the use of social medias in combination with temporary landscape architecture allows for a wider public dialogue.

The thesis shows that temporary landscape architecture is a type of architecture that allows testing solutions in full scale. It creates an approach that allows for a flexible planning of the city and an innovative land use. A type of planning where one can learn from experiences and communicate between professionals and with the local population. I wanted to inspire how The Fyris River can be used in the future and show that temporary locations can provide knowledge about what people think, feel need and desire. This can be used in a planning context and provides real-world needs and wants. My installation made people experience the river in a new way for a period of time and I hope that these experiences lives on in people's memories to inspire and delight.

Innehåll

Del 1: Inledning

1.1 Introduktion	13
1.2 Syfte och frågeställning	13
1.3 Metod	13
1.4 Avgränsning	14
1.5 Definitioner	15

Del 2: Temporär landskapsarkitektur

2.1 Studier av begreppet	17
2.2 Sammanfattning	25

Del 3: Näckrosen – En tillfällig plats i Fyrisån

3.1 Uppsala	27
3.2 Fotopromenaden	28
3.3 De fyra platserna och idéerna	29
3.4 Valet av plats	33
3.5 Vad är Fyrisån?	34
3.6 Gestaltningsidé	37
3.7 Gestaltningsprocess och utförande	38
3.8 Tre upplevelser från besökare	46
3.9 Under installationstiden	50

Del 4: Diskussion

4.1 Begreppet	53
4.2 Installationen	55

Del 5: Källor

5.1 Källor	61
------------	----

Bilaga

Affisch	64
Kommentarer	65

Del 1: Inledning

Torget Schouwburgplein i Rotterdam förändras tillfälligt från hårdgjort till en gräsmatta. The Flying Grass Carpet har under sommaren 2012 rest runt i Europa och skapat något nytt åt offentliga platser. Den är gjord av holländska ID Eddy och HUNK-design. Foto: The Flying Grass Carpet Team.

1.1 INTRODUKTION

Alla städer står i ständig utveckling och de gör dem levande och föränderliga. Detta gör att jag tycker städer behöver tillfälliga och flexibla lösningar för att kunna utvecklas hållbart. Runt om i världen har flera länder, kommuner och städer börjat arbeta med temporära projekt för att till exempel kunna erbjuda lösningar i ekonomisk kris eller en kreativ miljö. Ett exempel är balkongodling i Grekland där odlingsmöjligheterna fungerade som en lösning i ett land med ekonomiska problem (Björklund 2012).

Tillfällig landskapsarkitektur intresserar mig mycket eftersom installationer kan ställa frågor, kan snabbt realiserar, ändras eller tas bort och ge utrymme för stor kreativitet. Det permanenta måste ge långsiktiga lösningar medan det temporära kan tillgodose behov snabbt, ge upphov till diskussion, skapa mötesplatser, aktivera staden samt inspirera den permanenta arkitekturen. Den ger utrymme för direkt kommunikation om stadsrummet och kan vara ett bra sätt för att se vad befolkningen behöver och önskar. Den innebär inte ett temporärt engagemang utan står för ett sätt att testa lösningar. För att försöka arbeta utanför idealen och sakta men säkert ge möjlighet till att utveckla nya former av arkitekturförebilder.

Jag vill undersöka om temporär landskapsarkitektur möjliggör ett bra sätt att arbeta med platser som är otillgängliga och oanvända av människor. Med otillgänglig menar jag en plats som människor inte kan nå och uppehålla sig på. Med oanvänd menar jag en plats som inte utnyttjas av folk. Det kan till exempel bestå av platser som står inför en exploatering, som inte blev som man hade tänkt sig, som är svårtillgängliga eller som är skräpiga och bortglömda. Ett offentligt rum som inte används av befolkningen. Det ger en möjlighet att tillgängliggöra och aktivera ett område under en period för att befolkningen ska kunna dra nytta av det, exempelvis socialt, funktionellt och upplevelsemässigt.

1.2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING

Jag tycker att vi som landskapsarkitekter behöver fokusera mer på de sociala kvaliteterna i staden genom att sätta människors behov och önskemål i centrum. En hållbar utveckling handlar inte enbart om att planera permanenta lösningar som ska hålla länge utan också om att göra det bättre för befolkningen i dagsläget. Landskapsarkitektur innebär till stor del att göra platser tillgängliga och processen att planera, gestalta och exploatera är ganska lång. Det tar tid att påverka en plats. I den här uppsatsen

valde jag att göra en installation i form av temporär landskapsarkitektur på en offentlig plats i centrala Uppsala. Den platsen var för tillfället otillgänglig och oanvänd av befolkningen men hade god potential till att vara nyttjad. Jag ville visa uppsalaborna och yrkesverksamma att man kan påverka en plats medan den finns och inte vänta på att den ska bli något. Jag ville även inspirera till hur platsen kan användas i framtiden.

Syftet med uppsatsen och installationen var att beskriva och diskutera vad temporär landskapsarkitektur är och vad den kan tillföra stadsutvecklingen både i ett kort och ett långt perspektiv. Frågeställningarna baserades på en vilja att aktivera en otillgänglig och oanvänd plats med hjälp av en tillfällig installation.

→ Kan temporär landskapsarkitektur göra att en otillgänglig och oanvänd offentlig plats i centrala Uppsala blir tillgänglig och använd av människor?

→ Kan en tillfällig installation ge en offentlig plats i centrala Uppsala nya upplevelsevärden?

1.3 METOD

Arbetet startade med en kort inventering och analys av Uppsala. Det gjordes genom att framställa en schematisk karta över staden och genom att läsa om hur staden framställs av Uppsala kommun. På så vis fanns möjligheten att lära känna stadens struktur och presentation. Jag insåg att Uppsala har ett litet centrum och på grund av detta är befolkningen mer beroende av de offentliga platserna som finns i centrum. Det medförde att jag valde att skapa en installation på en oanvänd och otillgänglig offentlig plats i centrum, för att göra den lätt att nå och användbar.

Utgångspunkten var att välja fyra platser i centrum och utforma fyra idéer på installationer. För att kunna presentera dem till potentiella sponsorer och använda dem som underlag för diskussion om vilken idé som skulle vidareutvecklas och realiserar. Platserna valdes genom en fotopromenad, vilket är en direkt översättning av det engelska uttrycket "photowalk" som betyder att man går runt och fotograferar sin omgivning med en intension att lära sig något nytt om den (Revell 2008). Metoden valdes eftersom syftet var att utläsa miljöer på ett oprövat sätt och fokuspunkten låg på att hitta en plats som inte var tillgänglig eller använd av befolkningen. Ett offentligt stadsrum som genom en installation kunde ge utrymme för socialt liv, ny funktion och nya upplevelser.

Utformningen av idéerna gjordes i samspel med platsens vardagliga struktur, identitet och historia. Vilket gjorde varje idé platspecifik. De fyra idéerna presenterades för Uppsala kommun samt Uppsala Citysamverkan AB och tillsammans med dem valdes ett av förslagen.

Efter valet av installationsidé gjorde jag en ny inventering och analys av platsen för att lära känna den. Platsen för installationen bestod av Fyrisån och jag läste och tolkade information om ån från Fyrisåns Vattenförbund, Vattenmyndigheten, Destination Uppsala, Uppsala kommun, Uppsala studentkårs tidning Ergo och Upsala Nya Tidning. Utöver det framställdes en analys av ån inspirerad av Kevin Lynch metod (Lynch 1960). Jag använde mig av den metoden för att ta reda på centrums olika enhetliga områden, knutpunkter, stråk, landmärken och barriärer. Detta gjordes i en analyskarta.

Inventeringen och analysen av Fyrisån var underlag för installationens gestaltning. Det fanns en vilja att förstärka platsen och skapa närhet till vattnet. En utförlig presentation av gestaltungsprocessen och utförandet finns i uppsatsens tredje del. Mitt fokus var inte att skapa en estetisk tilltalande installation utan att tillgängliggöra platsen, ge den ny funktion och skapa nya upplevelsevärden. Inom detta projekt har jag agerat som projektledare, gestaltande landskapsarkitekt, konstruktör, byggnadsarbetare, förvaltare och utvärderare. Installationen gick att besöka 2 november till 2 december 2012 och den fick namnet Näckrosen – En tillfällig plats i Fyrisån. Det var samma tidsperiod som för ljusfestivalen Allt Ljus på Uppsala och det var även min intention. Det är en festival som anordnats i centrala Uppsala vartannat år sedan 2008 och som erbjuder trygghet, glädje och hälsosamma promenader (Allt ljus på Uppsala 2012). De som ansvarar för festivalen heter Uppsala Citysamverkan AB och det är ett företag som ägs till hälften vardera av Uppsala Handelsförening och fastighetsägarna i city (Uppsala City 2012).

För att kunna skapa en diskussion om vad installationen gav befolkningen placerades en kommentarslåda, penna och papper bredvid den. Där bad jag folk skriva tre ord som beskrev vad de upplevde på platsen. Se bilagan där jag visar kommentarer. Vid installationens slut hade 261 kommentarer insamlats, de redovisades och diskuterades i uppsatsen. Installationen framställdes också i de sociala medierna Facebook och Instagram. Facebook är en social nätverkstjänst med över 600 miljoner användare från hela världen (Nationalencyklopedin 2013, januari 26). Instagram är en gratis mobilapplikation där man delar med sig av fotografier. Den fungerar som ett socialt nätverk där man kan länka vidare bilder till exempelvis Facebook. På Facebook gjorde jag ett event och på Instagram en hashtag. Hashtag förklarar ämnet man väljer att fotografera och det är en symbol som också används i mikroblogger Twitter. En hashtag

används exempelvis för specifika platser eller händelser och det skapar ordning i den enorma mängd inlägg som finns tillgängliga. Man markerar viktiga nyckelord som gör att ett inlägg blir sökbart för andra (Språkrådet 2010). Installationens hashtag var #näckrosen_fyrisån men det visade sig att den framträdde mer i hashtaggen #alltljuspåupsala. Presentationen av Näckrosen på sociala medier gjorde det möjligt att följa installationen och se vad folk lade upp för bilder och vad de tyckte. Den informationen presenterades och utvärderades i uppsatsen, vilket betyder att arbetet till stor del baserats på empiriska studier om installationen och dess utvärdering. Diskussionen är alltså byggd på erfarenheter av projektet.

För att skapa ett perspektiv på termen temporär landskapsarkitektur utfördes teoretiska litteraturstudier i ämnet och studier i andra praktiska exempel. Litteraturstudien gjordes efter metoden där man läser för att finna svar på frågeställningarna och bidra med personliga tolkningar (Hartman 2003, s. 50). Tillgången på litteratur om temporär landskapsarkitektur var relativt begränsad och jag tog hjälp av Ultunabibliotekets bibliotekarie Linda Åström Wennbom. Hon skapade en sökväg som såg ut såhär: (landscape* OR landskap*) AND (installation* OR architect* OR arkitekt*) AND (temporary OR tillfällig* OR temporär). Den sökvägen använde jag i olika databaser för att hitta relevanta böcker och artiklar i ämnet. Jag använde mig av den nationella bibliotekskatalogen Libris och av databaserna Web of Knowledge, Scopus, ProQuest, Jstore, Scirus, Google Scholar och Bibliotekstjänst (BTJ). Jag samlade även på mig information genom Oyster seminariet Into the Wild från 2011, genom besök på konferensen Think Space i Köpenhamn i september 2012 och genom deltagande i Arkitekturgalan i november 2012.

1.4 AVGRÄNSNING

Detta projekt avgränsades till en central plats i Uppsala. Stadens struktur, upplevelsevärden, sociala liv och installationens sponsorer ligger som grund för valet av den platsen. Beslutet kunde fullföljas genom ett urval från fyra initiala platser och installationsidéer. För att kunna lägga mer tid och engagemang på gestaltningen avgränsades projektet till en plats och en idé.

De teoretiska litteraturstudierna avgränsades till vad jag ansåg var relevant och aktuell litteratur.

Uppsatsen riktar sig i första hand till de som studerar, praktiserar eller är intresserade av landskapsarkitektur, men också till andra yrkesgrupper som diskuterar gestaltning och planering av utomhusmiljö.

Arbetet realiserades under höstterminen 2012 och presenterades i januari 2013.

1.5 DEFINITIONER

MILJÖPSYKOLOGI OCH UPPLEVELSEVÄRDE

Miljöpsykologi är inom psykologin studier om sambandet mellan individers upplevelser och aktiviteter i relation till miljöns utformning (Nordström 1994, s.14). Ofta med syftet att förbättra miljöer för människor och området angränsar till exempelvis arkitektur. Ett exempel på problem som har undersökts inom miljöpsykologi är i vilken grad stressreaktioner i stadsmiljöer motverkas av naturupplevelser. Den visuella upplevelsen av en fysisk miljö kallas miljöperception eller miljöupplevelse (Nationalencyklopedin 2012, oktober 24). Upplevelse är synonym med händelse, erfarenhet, evenemang och tilldragelse. Ett *upplevelsevärde* försöker mäta betydelsen eller kvalitén på en specifik upplevelse, men den har en nära relation till förväntan och störning (Regionplane- och Trafikkontoret 2001, s 18).

OTILLGÄNGLIG OCH OANVÄND PLATS

Med en *otillgänglig plats* menar jag en plats som människor inte kan nå och uppehålla sig på. Nationalencyklopedin beskriver otillgänglig som ”mycket svår att få tag på eller utnyttja” (Nationalencyklopedin 2013a, januari 27). Med en *oanvänd plats* menar jag en plats som inte utnyttjas av människor. Nationalencyklopedin framställer oanvänd som ”ej använd” (Nationalencyklopedin 2012b, januari 27).

SOCIAL HÅLLBARHET

Social hållbarhet är en av de tre ömsesidigt beroende delarna som tillsammans utgör begreppet hållbar utveckling. De andra två är ekonomisk hållbarhet och ekologisk hållbarhet (Boverket 2010, s. 21). En socialt hållbar utveckling kan ses som både en process och ett tillstånd. På lång sikt handlar det om olika processer som formar de sociala villkoren för framtidens generationer. På kort sikt handlar det om konsekvenser för det socio-ekonomiska livet idag. Social hållbarhet innebär att man sätter människors behov och välbefinnande i centrum. Att samhället har en demokratisk värdegrund där trygghet, hälsa och delaktighet är ledord och där alla oavsett ålder, kön, etnisk bakgrund, socioekonomisk ställning har samma möjligheter (Sveriges Kommuner och Landsting, Vägverket, Banverket & Boverket 2007, s. 12).

TEMPORÄRA PROJEKT OCH INSTALLATIONER

Inom landskapsarkitekturen är *temporära projekt* till skillnad från bestående tidsbestämda, de har en tydlig start och ett tydlig slut (Københavns Kommune – Teknik og Miljøforvaltningen 2012). Det är en plats som uttrycker en aktuell händelse som kan uppstå igen, återkomma på en annan plats eller vara en engångsföreteelse (Mayo 2009). I grunden utförs de av en

landskapsarkitekt eller av någon som har en pragmatisk inställning till skillnad från en konstnär. Temporär landskapsarkitektur kan liknas med en *installation* som är ”en konststart där konstnären medveten inkluderar rummet eller platsen och betraktaren i konstverket. En installation är i regel tillfällig och visas ofta utanför de traditionella konstscenerna” (Nationalencyklopedin 2012, oktober 23).

URBAN DESIGN

Urban design är en process som fokuserar på att göra bättre platser för människor än vad som annars skulle produceras (Carmona 2003, s. 3). Termen utgörs av fyra viktiga byggstenar. Den första betonar att det är för folket och handlar om folket. Den andra behandlar värdet och betydelsen av platsen. Den tredje innebär att urban design opererar i den ”verkliga värden” och därför har vissa begränsningar. Den fjärde handlar om design som en process och inte som ett stadie vid en viss tidpunkt. Nationalencyklopedin beskriver *urban* som ”något som har att göra med den större stadens sätt att fungera och dess livsstil” (Nationalencyklopedin 2012, december 18).

Del 2: Temporär landskapsarkitektur

Med hjälp av The Garden That Climbs The Stairs fick denna trappa en helt ny identitet. Gjord av Balmori Associates som en del av trädgårdsutställningen Bilbao Jardín 2009, Spanien. Foto: Iwan Baan (http://www.iwan.com/photo_Balmori_Bilbao_Jardin.php)

2.1 STUDIER AV BEGREPPET

BAKGRUND

Enligt Nationalencyklopedin betyder temporär ”något som gäller för endast viss begränsad tid och som inte ger ett bestående resultat” (Nationalencyklopedin 2012, oktober 2). Samma källa förklarar landskapsarkitektur som en ”disciplin och verksamhet med syfte att förändra och anpassa landskapet för människans behov. Det omfattar stads-, kultur- och naturmiljöer på alla nivåer” (Nationalencyklopedin 2012, oktober 1). Ordet temporär är relaterat till det latinska ordet *temporarius*, vilket står för något som varar en kortare tid och dess motsats är permanent. Det temporära uttrycket kan appliceras på arkitektur men har en väldigt bred och relativt svår definition. Man kan hävda att essensen i arkitektur är fundamentalt temporär eftersom inget egentligen kan vara för alltid (Jodidio 2011, s. 6).

Arkitekten och professorn James M. Mayo (2009) förklarar temporära landskap i en artikel publicerad i tidskriften *Journal of Architectural and Planning Research*. Mayo beskriver det som platser som uttrycker aktuella händelser, som kan återkomma eller enbart ske en gång. I sammanfattningen beskriver James M. Mayo tillfälliga landskap som ”plats-evenemang knutna till de sociala förhållanden som formar dem. Samhällen kan planera evenen, reagera på dem eller göra både och. Resultatet kan vara antingen berikande eller frätande” (Mayo 2009).

Förutom temporär landskapsarkitektur finns det många angränsande begrepp som har liknade betydelse. Ett närbeläget koncept är *urban akupunktur* som förklaras i ett reportage av frilansjournalisten Ellen Albertsdóttir (2009). Där skriver Albertsdóttir om arkitekten och ingenjören Jaime Lerner som valdes till borgmästare i Curitiba, Brasilien 1971. Lerner arbetade med att få medborgarna att känna sig delaktiga, så att de i liten skala kunde påverka. Han kallade det för urban akupunktur och det innebär tillfälliga insatser på valda platser där det fanns ett stort behov av förändring (Albertsdóttir 2009). Detta koncept har inte skapats av Jaime Lerner utan av den finska arkitekten och professorn Marco Casagrande (Urban Acupuncture Casagrande Laboratory 2012, oktober 23). Casagrande förklarar det som en teori som kombinerar urban design och akupunktur. Där staden ses som en komplex levande organism med olika lager av energiflöden, där man försöker reparera punkter i behov. Marco Casagrande beskriver det som en arkitektonisk påverkan av den kollektiva, sinnliga och intellektuella staden och metoden har en intention att inverka på det kollektiva psyket.

I många sammanhang ses tillfällig arkitektur som en nyskapande del av framtidens form av stadsplanering och hållbarhet. Vad många inte tänker på är att denna typ av arkitektur har varit verksam under väldigt lång tid. Det visar sig bland annat hos nomadbefolkning som flyttar sitt hem för att anta en ny plats under en tid, hos storslagna världsutställningar som hade sin start i London 1851 i Hyde Park, hos övergående inrättningar för att hjälpa folk i nöd eller i militär regi eller hos dagens ”pop-up” platser. De har alla gemensamt att fylla ett specifikt syfte under en begränsad tid (Undéhn 2012).

Under 1900-talet har mänskligheten vant sig vid ett mobilt liv. Under århundradet har människors livsstil utvecklats på många fronter, både socialt och fysiskt. Idag kan man hålla kontakt med avlägsna vänner via sociala medier, alltid vara kontaktbar via sin mobiltelefon eller i ett nafs resa till andra sidan av jordklotet. Arkitekter har försökt att anpassa sina lösningar för att möta denna förändring i samhället på olika sätt (Ibelings 2003, s. 148).

Installationen Floating Island to Travel Around Manhattan Island, New York. Foto: Robert Caplin.

LANDSKAPET I SIG ÄR TILLFÄLLIGT

Diana Balmori är en internationellt känd landskapsarkitekt och urban designer. I hennes bok *A Landscape Manifesto* beskriver hon temporära landskap. Balmori anser att landskapet i sig är tillfälligt eftersom det berör tre naturliga aspekter (Balmori & Conan 2010, s. 117). Den första synvinkeln utgör sig av den ständiga förändringen i levande material, som hon kallar den linjära aspekten. Den andra av årliga förhållanden, som hon beskriver som den cykliska aspekten. Den tredje, inte lika omedelbart uppenbara dimensionen, innefattar rörelse. Det finns två typer av rörelser där den ena

består av en åskådare som passerar genom ett landskap och den andra av att landskapet själv rör sig (t.ex. en flod). Landskapsarkitekturen är egentligen inte enbart tredimensionell utan den har en fjärde dimension som består av tiden. Tiden är ett svårt koncept som står över de andra dimensionerna där landskapet alltid befinner sig i en process att bli något. Att bevara landskap är mycket svårare än att bevara en byggnad, eftersom de ständigt står i förändring. Ett exempel på ett temporärt landskap som tas upp i boken är Robert Smithson's Floating Island to Travel Around Manhattan Island. Det var en installation som gick att se mellan den 17 och 25 september 2005, ritad av konstnären Robert Smithson. Smithson gick bort 1973 men den publika konstorganisationen Minetta Brook och Whitney Museum of American Art realiserade projektet efter Smithson's kvarlämnade ritningar. Robert Smithson är mest känd för sin jordkonst Spiral Jetty gjord 1970 och han har bland annat utvecklat begreppet "platser och icke-platser", som haft stor inverkan på konsten och arkitekturen (Smithson 2012). Installationen Floating Island to Travel Around Manhattan Island's koncept har likheter med Central Park och den gjorde att New Yorkborna kunde se en miniatyr av sin egen ö flyta förbi. Diana Balmori förklarar Smithson som en av hennes största influenser (Balmori & Conan 2010, s. 120).

DIANA BALMORI'S DEFINITION

Det som skiljer temporära projekt från permanenta inom landskapsarkitekturen är att tidsaspekten verkar som en designfaktor. Balmori menar att allt runt omkring oss är provisoriskt men att det finns olika grader av tillfällighet, där den temporära landskapsarkitekturen är tillfällig av sin utformning (Balmori & Conan 2010, s. 117). Den gör att det väsentliga i landskapets drag blir mer tydliga och synliga. Hon beskriver sina tillfälliga projekt som rent underhållande. Deras kortlivade tillstånd gör att de skänker mycket glädje, vilket hon ser som deras främsta kvalitet.

DEN FJÄRDE DIMENSIONEN AV LANDSKAPET - TIDEN

I boken *Public Places - Urban Spaces* diskuterar Matthew Carmona (2003) också tiden som den fjärde dimensionen av urban design. Allt eftersom tiden passerar blir platser mer till för att leva på och därför mer meningsfulla i vår vardag. Tid och rum är direkt relaterade till varandra (Carmona 2003, s. 193).

Kevin Lynch beskriver i boken *What time is this place?* att tid och rum är det stora ramverket där vi ordnar våra erfarenheter (Lynch 1972, s. 241). Vi lever helt enkelt i tid-rummet. Lynch menar att vårt "närvarande" och vårt "inre välmående" är beroende av en stark bild av tiden. En levande känsla för det nuvarande, en nära förbindelse till framtiden och dåtiden, perspektiv på förändring samt att kunna hantera och njuta av det (Lynch 1972, s. 240).

UPPLEVA STADEN MED ALLA SINNEN

Det så kallade tid-rummet upplever vi med hjälp av hela kroppen tack vare våra sinnen som består av synen, hörseln, balansen, känslan, lukten och kanske till och med smaken. Den helhetsbilden är sinnlig och kan bero på yttre faktorer som gör att miljöer upplevs olika vid olika tidpunkter. Som doften av regnet eller vårsolens skimmer genom löven.

Hur man planerar och gestaltar stadens offentliga rum har direkt påverkan på var vi vistas, hur vi rör oss, vad vi gör, hur vi mår och vilka vi stöter på (Boverket 2002, s. 231). Hur en plats upplevs påverkar människors beteende och vi minns städer och platser både på ett fysiskt och psykiskt sätt. Det fysiska utgör det vi kan se och ta på som i sin tur triggar psykiska erfarenheter (Marot 2003, s. 28). Den mentala bilden lever ofta kvar i våra minnen medan den fysiska lätt kan förändras eller tas bort. Professorn i landskapsarkitektur och skulptören Gunilla Bandolin (2010) skriver i artikeln *Staden behöver informella och föränderliga platser* om konstnärerna Akay och Peter (bröderna Barsky). De letar efter svåråtkomliga men synliga ställen för sin konst eller installation. Hon menar att de gör staden tillgänglig och att de medverkar i stadsbyggandet. Bandolin skriver "att se staden på ett nytt sätt, om än tillfälligt, förändrar stadsbilden för en längre tid" (Bandolin 2010).

PERCEPTION, KÄNSLOR OCH SOCIALA SIDOR

I det hållbara samhället bör människors sociala och känslomässiga behov också uppfyllas. Klas Tham anser att människan är en kulturvarelse och att arkitekturen ska ge stor sinnlig lust (2001). Hur man gestaltar en plats har direkt inverkan på hur den kommer att användas och upplevas. Därför finns det ett stort värde i att också arbeta med perception och känslor lika mycket som att arbeta med platsens funktioner. John Montgomery skriver i *Journal of Urban Design* att det arkitektoniska uttrycket förmedlar mening, identitet och stil (Montgomery 1998). Hur man gestaltar en plats kan förstärka eller öka känslan av den (Carmona 2003, s. 164). Arkitekten och lektorn Lena Falkheden anser att vi behöver bli berörda på ett känslomässigt plan för att få drivkraft att delta i förändringsprocesser (Falkheden 2005, s. 81). Detta har inte alltid bedömts som en viktig aspekt. I Sverige har arkitektur och gestaltning fått större betydelse. Det visar sig genom det nationella handlingsprogrammet för arkitektur, formgivning och design, genom plan- och bygglagen, väglagen och lagen om byggande av järnväg där det finns krav på utformningen (Boverket 2002, s. 42).

I tidskriften *Arkitektur* skriver arkitekten och doktoranden Camilo Calderon artikeln *En ny form av offentliga rum som börjar i det tillfälliga* (2011). Där beskriver han hur arkitekter och planerare under en längre tid har fått kritik för att de prioriterar de tekniska och estetiska

Efter en testomgång såg man att det fanns behov av sittplatser på Castro Plaza i San Francisco. Foto: The San Francisco Planning Department.

Det tillfälliga stadsrummet Ny Tap Plads i Carlsberg, Köpenhamn, har gett området fler besökare. Foto: Anders Hviid.

Att se en tillfällig installation kan förändra stadsbilden. På bilden ses Traffic Island av bröderna Barsky vid Norra länken i Stockholm 2006. Foto: Barsky.

Den temporära platsen Plug N Play i Ørestad Syd, Köpenhamn, gör det bland annat möjligt att spela fotboll. Foto: Lene Skytthe.

sidorna hos offentliga platser istället för de sociala. Idag fokuserar många kommunala program och kontor på att skapa urbana platser med dynamiska sidor. Calderon kallar det socio-spatiala processer och förklarar det som en interdisciplinär praktik av arkitekter, konstnärer, landskapsarkitekter, stadsplanerare, sociologer och självklart boende. Ett exempel är Pavement to Parks Program i San Francisco där boende, lokala organisationer och kommunen tillsammans utformade offentliga platser (Calderon 2011). Programmet gav invånare möjligheten att överta eftersatta stadsrum, speciellt parkeringsplatser och gator. Genom tillfälliga installationer (t.ex. planteringar och bänkar) fanns det en möjlighet att testa olika utformningar och användningsområden. De olika installationerna utvärderas för att se om det var värt att skapa ett permanent offentligt rum.

En plats som har fått ett rejält upplyft av detta program är Castro Plaza som innan var en gatukorsning. Den testades under ett år och tack vare hög användning och betydelse för befolkningen blev platsen bestående. Den perioden gav också arkitekterna underlag för vad invånarna hade för önskemål, rutiner och behov. Idag är det en plats där man kan ta det lugnt, titta på folk, äta, mötas eller se en gatuföreställning. Det är också en plats som brukarna är mera engagerade i eftersom de varit delaktiga i processen att skapa den. Det visar ett nytt sätt att arbeta som skapar platser som är mer förankrade i människors identitet, behov och önskemål.

TILLFÄLLIG LANDSKAPSARKITEKTUR I KÖPENHAMN

Köpenhamns Kommun arbetar etablerat med temporär landskapsarkitektur. Stadsarkitekt Tina Saaby Madsen talade 2011 på Oyster Seminar: Into the Wild i Stockholm om hur de aktiverar staden genom experimentella tillfälliga projekt (Andersson 2011). Det temporära möjliggör mer frihet och flexibilitet i projekten. Det finns utrymme för att ställa frågor, det kan skapa debatt om stadsrummet och frigöra nya tankar. Det tillfälliga behöver inte betyda ett tillfälligt engagemang utan det kan vara ett sätt att testa staden. Saaby Madsen ser det som en möjlighet att befinna sig utanför de arkitektoniska idealen för att sakta försöka förändra och utveckla dem (Andersson 2011).

I kontakt med Köpenhamns kommun fick jag broschyren *Mulighed for midlertidige anvendelser* (möjlighet till tillfällig användning) där de förklarar hur de arbetar med temporär arkitektur och presenterar olika projekt (Københavns Kommune – Teknik og Miljøforvaltningen 2012). De anser att tillfällig användning av offentliga platser och byggnader kan vara från timmar till år. Kriteriet består av att de är tidsbestämda. Köpenhamns kommun menar att den ger möjlighet att förändra folks uppfattning i positiv riktning genom att skapa stadsliv och nya aktiviteter. Det kan skapa identitet i övergivna och intetsägande områden och bidra med förmåner både i det långa och korta perspektivet (Københavns Kommune – Teknik og Miljøforvaltningen 2012).

Den tillfälliga Havneparken blev permanent eftersom många uppskattade den, Köpenhamn.

Gamla element från tiden som hamn ger Havneparken identitet, Köpenhamn.

Exempel på två projekt som presenteras i broschyren är Plug N Play och Havneparken. Plug N Play är ett tillfälligt idrottsområde i stadsdelen Ørestad Syd, som skapar aktivitet medan området står i utveckling. Havneparken var till en början en tillfällig park upprättad av lokala initiativ på ett tidigare hamnområde. Idag är parken permanent och beslutet att göra den bestående är en av de senaste årens mest framgångsrika omvandlingsprojekt vid vattnet i Köpenhamn.

THINK SPACE KONFERENSEN

I september 2012 besökte jag konferensen Think Space i Köpenhamn. Den behandlade många intressanta ämnen och tog upp tillfällig användning av byggnader och platser. Jag deltog i två föreläsningar som var speciellt engagerande, de hette *SEEDS: Vacant sites and buildings – making them gain not drain* och *Renew Australia*. Den första hölls av Tom Wild som är direktör på South Yorkshire Forest Partnership och av Sara Paratt-Halbert som är projektledare för SEEDS¹. Förkortningen står för Stimulating, Enterprising, Environment for Development and Sustainability och projektet handlar om att förbättra ekonomiska, sociala och miljömässiga kvaliteter för tomma byggnader och förfallna platser genom tillfällig användning. SEEDS är avtalslutande med EU och arbetar för att förändra statiska riktlinjer och främja en innovativ markanvändning, för att utveckla den långsiktiga planeringen (SEEDS Project 2012). De anser att vi har gått från industrisamhälle till teknologisamhälle och att exempelvis Storbritannien har en förstatlig planeringspolitik¹. De skulle vilja se en mer flexibel variant, där man kan lära sig av sina erfarenheter och

kommunicera och medverka med människor. De vill möjliggöra för ”pop-up” platser och menar att behoven av förändring är starka och hänvisar till kravallerna i Storbritannien 2011. I kriser behöver man kunna reagera och verka snabbt, tillfälliga projekt kan hjälpa och förbättra. De ser det som en möjlighet att arbeta med kreativa lokala projekt där innovativa lösningar kan medföra att befolkningen börjar använda platser igen. Det kan pånyttföda ett samhälle. SEEDS har partners i Danmark, Tyskland, Sverige, Storbritannien, Holland och Tyskland. I Sverige driver SEEDS tre pilotprojekt i samarbete med Göteborgs stad². Det första är att utveckla en tillfällig bygglekplats i Centrala Älvstaden. Där de genom sociotopkartor och parkplaner har funnit ett behov av platser att leka fritt på. Bygglekplatsen ger barn möjligheten att till exempel bygga kojor. Lekparken har sin plats tills området får en permanent lösning och gör att det inte står tomt i flera decennier. Det andra projektet handlar om stadsodling i Majorna och Linnéstaden och det tredje om kapacitetsutbyggnad och återanvändning av mark i Gamlestaden. Där målet är att utöka förutsättningarna för arbete, utbildning och företagande genom nya intressen och aktiviteter. Göteborgs stad vill återuppliva tomma och försummade platser i Gamlestaden.

Den andra föreläsningen hölls av Marcus Westbury³, grundaren till Renew Australia, ett icke vinstdrivande nationellt företag som arbetar med kommuner, städer och fastighetsägare för att göra annars tomma byggnader tillgängliga för en tids användning av konstnärer, kreativa projekt och kommunala initiativ. Under 2008 startade deras pionjärprojekt Renew Newcastle som sedan

¹ Tom Wild och Sara Paratt-Halbert, Think Space konferensen 13 september 2012 Köpenhamn Danmark.

² Amelie Sandow, landskapsarkitekt Göteborgs stad park och natur, mailkorrespondens 28-29 november 2012.

³ Marcus Westbury, Think Space konferensen 13 september 2012 i Köpenhamn, Danmark.

I BMW Guggenheim Lab kan man diskutera dagens urbana liv, här på besök i Berlin, juni 2012. Foto: Robert Kronenburg, University of Liverpool (<http://robkronenburg.wordpress.com>)

formade företaget. Newcastle var länge en industristad men under 90-talet stängde många av fabrikerna och det resulterade i cirka 150 tomma byggnader i centrum. Det var en tom och ödslig stad. Westbury var initiativtagare för några som gick ihop och arbetade med att lokalisera lokala kreativa människor. Han ville se människor i staden och inte en masterplan med ”fiktiva byggnader”. De frågade sig varför folk inte var där och använde byggnaderna och kontaktade lokala fotografer, konstnärer, musiker, entreprenörer med mera och ordnade så att de fick tillgång till lokalerna. Efter mindre än två år hade över 70 nya verksamheter och initiativ startat och 40 byggnader var åter i bruk. Newcastle fick en nytändning och blev internationellt känt som en innovativ stad. 2011 blev Newcastle utsedd till en av de tio bästa städerna att besöka av Lonely Planet. Sedan starten 2008 har företaget arbetat med liknande projekt i hela Australien som bland annat Renew Adelaide, Made in Geelong och Pop-up Parramatta.

För att kunna hålla en stad levande anser Marcus Westbury att det finns några viktiga punkter som man måste förstå³. Inledningsvis förklarar han att städer är en mjukvara, de utgörs inte av byggnader och infrastruktur utan av människorna i den. Det gäller att tänka på vad invånarna gör och vill göra för att kunna aktivera en stad. Därefter tycker Westbury att man ska arbeta för en kreativ stad och inte för konsumtion, eftersom kreativitet växer mycket fortare än konsumtion. Sedan förklarar han att initiativ är lika viktiga som infrastruktur. Att platser ska kunna ha förmågan att bli formade av lokalbefolkningen. Efter det uttrycker han att städer är ett experiment och att man måste våga prova för att kunna utveckla dem. Det finns inget värde i att vänta på den perfekta lösningen. Sist men inte minst anser Westbury att det ofta är skalan som

⁴ David van der Leer, Arkitekturgalan 16 november 2012 i Stockholm.

Efter omvandlingen av Time´s Square är det fler människor som uppehåller sig på platsen, New York. Foto: Gehl Architects.

är problemet. Att individer och samhällen tillsammans borde kunna ändra hur platser används och betes sig. Under konferensen bad han oss att fråga oss själva vad vi ansåg var bäst; ”en perfekt masterplan som har tagit jättelång tid att göra eller lokala initiativ...?”

ARKITEKTURGALAN

Den 16 november 2012 på Arkitekturgalan i Stockholm lyssnade jag på David van der Leer som arbetar på BMW Guggenheim Lab⁴. Det är ett mobilt laboratorium som över sex år reser till nio städer i världen, bl.a. New York, Berlin och Mumbai. De består av en tvärvetenskaplig grupp och tar upp frågor om dagens urbana liv genom program, workshops och offentliga debatter. Deras forum är ett temporärt hus i kolfiber som reser med dem runt om i världen. Van der Leer talade om att den temporära arkitekturen är ett bra forum för att testa lösningar i staden. Han berättade om Time´s Square på Manhattan där biltrafiken togs bort provisoriskt. Efter att de infört den temporära lösningen insåg befolkningen och City of New York att det var mycket bättre. David van der Leer menar att det aldrig hade gått att genomföra om det från början hade varit ett permanent förslag. Projektet hette Urban Realm & Bicycle Strategy och är utfört av Gehl Architects 2007-2009 (Gehl Architects 2012). Det var ett pilotprojekt utfört längs med Broadway Boulevard som under 2010 blev permanent på grund av dess framgång med bland annat stor tillväxt av gångtrafikanter, uteserveringar och mindre trafikrelaterade olyckor.

VIKTEN AV TILLFÄLLIGA PROJEKT

Tidskriften *RUM* som handlar om arkitektur, inredning och design tar upp ämnet tillfällig arkitektur i en artikel. Där diskuteras det att tidsaspekten inte är den viktigaste utan att essensen ligger i en flexibel arkitektur (Undéhn

2012). De utlyser en omvärdering av begreppet och anser att det är viktigt att belysa att det inte handlar om en slit-och-släng kultur. Det finns en oro att temporär arkitektur ska medföra mer avfall. Peter Ullstad från arkitektbyrån Codesign menar att det inte behöver bli så, utan att arkitekturen kan bli bättre anpassad till rådande behov. Ullstad hänvisar till deras projekt Stadsmissionens Skola på Liljeholmen som är uppfört i en industrilokal med rivningskontrakt. Till inredningen har de använt sig av material som i ett senare skede går att återanvända till något annat.

Den ekonomiska krisen har medfört ändringar, i USA lider många städer av tomma byggnader och en svårighet att genomföra projekt, samtidigt som allt fler människor flyttar in i städer. Det har uppstått nya typer av behov och en lösning på det är ”Lighter, Quicker, Cheaper” – LQC arkitektur. Stockholms stadsarkitekt Karolina Keyser menar att Stockholm också är en stad som har ett behov av tillfälliga projekt (Undéhn 2012). Det ger utrymme för innovativa lösningar och det kan vara ett sätt att lättare sammanföra olika specialistområden för att pröva sig fram. Hon anser också att det temporära tillåter delaktighet i stadsbygget.

Arkitekten Max Zinnecker som undervisar på KTH i hållbar stadsutveckling tycker att tillfällig arkitektur är bra eftersom Stockholm växer fort och har en väldigt långsiktig stadsplanering. Det kan fylla ett behov inom ett år istället för att vänta till 2030. Han påstår att den temporära arkitekturen är på väg åt rätt håll med arkitekter som initiativtagare till egna projekt. ”Ansvaret är lättare att fördela..., tillfälligheten får handläggaren att slappna av” (Undéhn 2012).

LEVANDE OCH FLEXIBEL STAD

John Montgomery skriver i artikeln *Animation: A plea for activity in urban places* att den ”mjuka infrastrukturen” så som tillfälliga evenemang och installationer är minst lika viktig som den ”hårda infrastrukturen” så som byggnader och gator (Montgomery 1995). Det skapar levande offentliga rum och det spontana kan leda till att människor från olika bakgrund möts.

Det finns många varianter på hur en stad ska se ut och fungera för att vara bra. Rem Koolhaas är en tysk arkitekt och professor som anser att staden ska vara flexibel och full av kontraster – den ska ge oss ett landskap för spontanitet. Det kräver att staden inte är full av platser med givna funktioner. Enligt Koolhaas är

varje icke-bestämd-plats en potential till mångfald. Det är svårt att förutspå framtiden och för att kunna utforma staden i takt med hur den förändras finns det förmåner med att inte planlägga allt. Varje ”mellanrum” kan fylla ett behov som inte finns idag men som kanske finns i morgon (Zintchenko 2009, ss. 83-85). Ett exempel på det är Washington Park i Chicago. Fredrik Law Olmsted och Calvert Vaux anställdes för att planera parken på 1870-talet. I förslaget hade de planerat in ytor för sporter som ännu inte fanns, där man idag spelar till exempel baseboll (Garvin 2011, ss. 33-34).

Charles Landry har skrivit boken *The Creative City: A Toolkit for Urban Innovators* där han hävdar att den fysiska planeringen av staden har kommit så långt den kan medan de sociala och kreativa sidorna är eftersatta. Landry (2008, s.13) förklarar att de eftersatta sidorna förbättras av kreativa insatser och av kulturen. Han anser att en kreativ problemlösning är baserad på nytänkande, en vilja att ta intellektuella risker, att angripa problem på ett nytt sätt och tillåta experiment. Det i sin tur är avgörande för förmågan att vara reflekterande och åstadkommer ett lärande som leder till nyskapande och återskapande (Landry 2008, s.13). Tillfällig arkitektur ger utrymme för att testa lösningar och experimentera. Det finns en koppling till att man inte ska vara rädd för att göra fel och att det värsta som kan hända är att man lär sig av sina misstag, för bättre kunskaper i framtiden (Landry 2008, s.70). Det är i det kreativa nytänkandet, utanför boxen, som man kan finna de bästa lösningarna till hur staden kan utvecklas. Den formen av arbete gör det möjligt att fortsätta leta efter bättre lösningar och inte förlita sig på gamla varianter som fungerade. Det ger även ett arbetssätt som lätt går att anpassa till nya förutsättningar. Det innebär inte att man ska förkasta tidigare utarbetade modeller utan att man kreativt ska utveckla dem till rådande behov (Zintchenko 2009, s. 59). Det handlar om att se problem på nya sätt och försöka lösa dem uppfinningsrikt, som i sin tur kan ge utrymme för nya möjligheter för en plats (Van Oenen 2003, s. 18).

Det temporära har något som det permanenta saknar. Det kan handla om glädje, kreativiteten, spontanitet eller en förmåga att fylla ett behov snabbt. Tillfällig landskapsarkitektur kan uppföras med hjälp av små ingrepp men ändå lyckas med att förändra den mentala bilden av staden. Den kan öka användningen, betydelsen och upplevelsen av en plats (Nio 2003, s. 22).

Installationen A Path in The Forest gjorde det möjligt att vandra uppe i luften mellan träden. Gjord av Tetsuo Kondo Architects 2011 i Tallinn.
Foto: Reio Avaste.

På en tidigare ödemark skapades det tillfälliga stadsrummet Place au Changement som blev en plats att umgås på. Gjord av Collectif Etc. i Saint-Etienne, Frankrike. Foto: Collectif Etc.

2.2 SAMMANFATTNING

→ Temporär relaterar till det latinska ordet *temporarius*; något som varar en kortare tid och dess motsats är permanent.

→ Nationalencyklopedin förklarar temporär som ”något som gäller för endast begränsad tid och som inte ger ett bestående resultat”.

→ Begreppet temporär kan appliceras på arkitektur men har en bred och svår definition.

→ Förändringar i samhället gör att arkitekturen försöker anpassa sig – t.ex. ekonomiska förändringar och ”Lighter, Quicker, Cheaper” arkitektur.

→ Begreppet temporär arkitektur är inte nytt (kan ses hos t.ex. nomadbefolkning, världsutställningar, inrättningar i militär regi eller i nödsituationer)

→ Landskapet i sig är tillfälligt:

1. Linjära; förändringen i levande material
2. Cykliska; årliga förhållanden
3. Rörelsen; betraktaren som passerar eller landskapet som rör sig
4. Tiden; står över de andra, en process att bli något

→ Temporär landskapsarkitektur är projekt med en tydlig start- och slutpunkt där tidsaspekten verkar som en designfaktor. Projektet kan vara från timmar till år.

→ Temporär landskapsarkitektur fyller ett specifikt syfte under en begränsad tid.

→ Det består av platser som uttrycker aktuella händelser, som kan återkomma eller ske en gång.

→ I regel utförda av en landskapsarkitekt eller någon med en pragmatisk inställning i motsats till konst.

→ Kan likställas med en installation, där konstnären medvetet inkluderar platsen och betraktaren i verket.

→ Det diskuteras att tidsaspekten inte skulle vara det viktigaste utan att essensen ligger i en flexibel arkitektur.

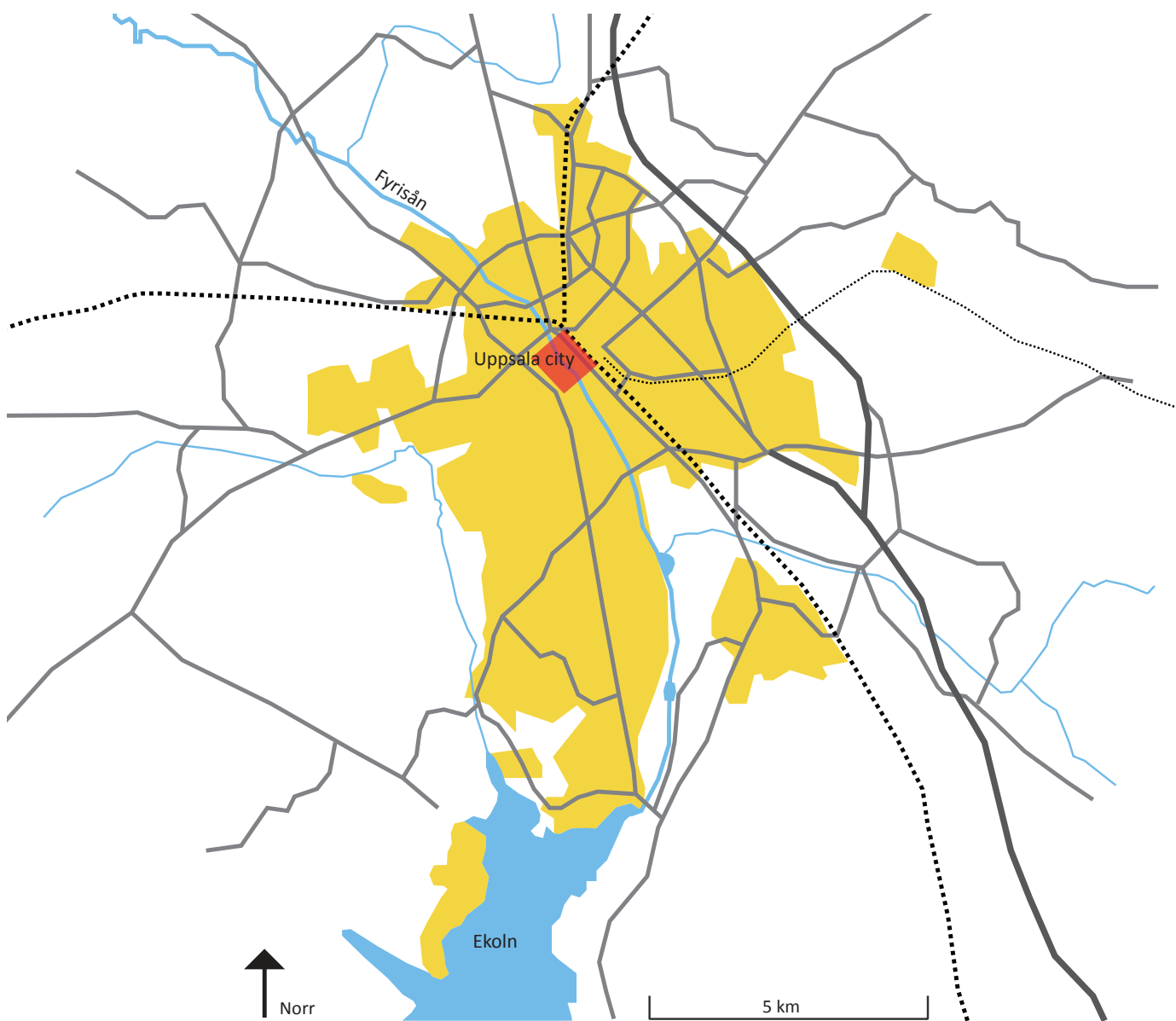
→ Tillfällig landskapsarkitektur kan medföra:

- Test i full skala för att inspirera permanenta lösningar
- Erbjuder en kreativ och sinnlig miljö, skapa mötesplatser
- Möjliggör en enkelhet och flexibilitet i att starta projekt
- Ett samarbete mellan yrken och delaktighet med befolkning
- Fylla ett behov snabbt t.ex. i kris
- Ställa frågor och skapa debatt
- Skapa aktivitet på eftersatta platser eller på områden i planläggning
- Öka användningen, betydelsen och upplevelsen av en plats

Del 3: Näckrosen – En tillfällig plats i Fyrisån

Några besökare till den temporära landskapsarkitekturen Näckrosen – En tillfällig plats i Fyrisån har satt sig ner för att ta del av installationen.
Foto: Matthew Lacey.

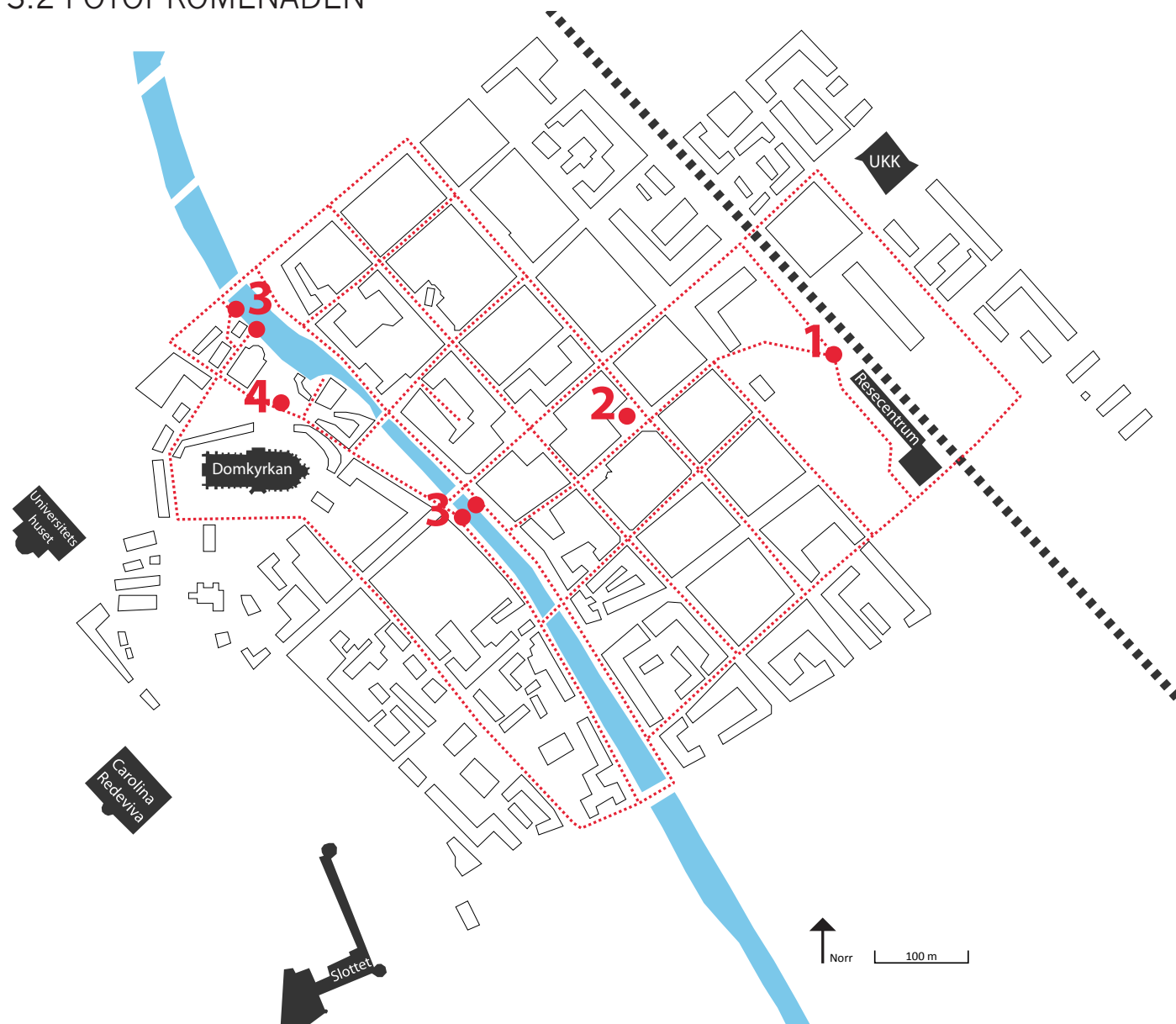
Schematisk karta över Uppsala med utmärkt centrum.

3.1 UPPSALA

Uppsala är Sveriges fjärde största stad och kommunen har cirka 200 000 invånare (Uppsala kommun 2012a). Den kombinerar den stora stadens utbud med den mindre stadens intimitet. City står för det centrala området i en stad och för att få förståelse för hur stort city är i Uppsala läste jag olika kartor (Nationalencyklopedin 2013, januari 1). De bestod av Uppsala kommuns parkeringskarta, kartfunktionen på Eniro, Google Maps och Destination Uppsalas karta över centrum. Jag tolkade dessa kartor och markerade ut centrum på en egen schematisk karta över staden. Avsikten var att analysera citys struktur

och förhållande till de andra stadsdelarna. Kartan och informationen om staden gav mig insikten att centrum tar upp relativt liten area av stadens totala omfång. Den koncentrationen av centrum har gjort att offentliga platser i city är väldigt viktiga för det sociala stadslivet. Befolkningen är mer beroende av de centrala offentliga platserna än om city hade varit större. Kartan visar också att centrum har vattenkontakt i form av Fyrisån. Den främsta vattenkontakten finns i de södra delarna av staden vid Ekoln, Mälarens nordligaste fjärd.

3.2 FOTOPROMENADEN

Schematisk karta över centrala Uppsala utmärkt med fotopromenaden och de fyra valda platserna.

Med vetenskapen om att centrala platser i Uppsala är viktiga för det sociala stadslivet och att tillfällig landskapsarkitektur kan öka användningen, betydelsen och upplevelsen av en plats utvecklades idén till att skapa en installation på en otillgänglig och oanvänd central plats. Jag utformade en fotopromenad i centrala Uppsala för att lägga märke till platser som inte var tillgängliga eller använda. Utgångspunkten var att välja fyra platser för att kunna utse en av dem att arbeta vidare med. Rutten för promenaden utformades i förhand så att den skulle sträcka sig över hela centrum men under gångturen tog jag avstickare för intressanta intryck. Efter promenaden utvärderade jag fotografierna och valde de platser som var minst tillgängliga och minst använda.

De platserna bestod av:

1. En inhägnad vid Resecentrum
2. Parkeringen vid Åhléns
3. Trappor ner i Fyrisån
4. S:t Eriks källa

Jag skissade fram fyra förslag på installationer och intentionen var att tillgängliggöra, förstärka och ge platsen nya upplevelsevärden. I förhoppning om att den skulle bli använd och uppmärksam av befolkningen. Gestaltningen av idéerna gjordes i samspel med platsens vardagliga struktur, identitet och historia och det gjorde varje idé plats-specifik. Tanken var från projektets start att uppföra installationen i samarbete med Uppsala kommun. Jag presenterade dessa platser med varsitt installationsförslag för kommunen för att kunna ha en diskussion om vilket förslag som kunde vara mest intressant att arbeta vidare med. För att slutligen gestalta och bygga en installation, på en av platserna.

3.3 DE FYRA PLATSERNA OCH IDÉERNA

FÖRSLAG 1: INHÄGNAD VID RESECENTRUM

Förslag ett bestod av en plats vid Resecentrum, ett oanvänt och inhägnat litet område mellan cykelparkeringen och tågrälsen. Platsen ligger norr om stationshuset, på den västra sidan av järnvägen. I planeringssammanhang har den blivit utpekad till att ge plats för ett cykelgarage men den står fortfarande tom efter flera år. I samtal med Brita Christiansen från Uppsala kommun verkar det som att cykelgaraget ska byggas men på ett annat ställe, vilket lämnar denna yta outnyttjad. Resecentrum i Uppsala har haft många olika beställare som gör att det tar lång tid att samordna till olika beslut⁵. Platsen i sig har ett sådant läge att många människor passerar dagligen, oftast till eller från Resecentrum.

Min idé var att omvandla platsen till en fick-park. På så vis kan den ge förbipasserande något att titta på eller en plats att uppehålla sig på. Uppsala är känt som en cykel-

stad och väldigt många människor parkerar dagligen sina cyklar på Resecentrum. Många är lite lätt stressade och ställer dem lite hur som helst. Under sommarhalvåret arbetar cykelvärdar på Resecentrum för att hålla ordning på alla cyklar, annars skulle det kunna leda till kaos.

Idén bestod av att bygga en installation av övergivna cyklar som blivit omhändertagna av kommunen. Det kan vara både innovativt och naturligt på samma gång eftersom cyklar finns dagligen på platsen men inte i det utförandet. Jag ville skapa en rumslighet på platsen och ljussätta installationen för att frambringa något som påminner om "solljus mellan löv". Jag ser det som ett naturligt ljus som kan ha en lugnande effekt på människor som stressar till tåget. Tanken var att gestalta en ny form av något som redan präglar platsen för att ge betraktaren nya ögon.

⁵ Brita Christiansen, Uppsala kommun, möte 19 september 2012.

FÖRSLAG 2: PARKERINGEN VID ÅHLÉNS

Parkeringen vid Åhléns är en central plats till för bilar.

Platsen ligger i anslutning till två centrala handelsstråk.

Fotomontage/skiss på förslag 2.

Rebar's originalpark som la grunden för Park(ing) Day, 2005 i San Francisco. Foto: Rebar Group (www.rebargroup.com).

Förslag två bestod av parkeringen vid Åhléns, en central relativt stor yta vigd åt bilar. Platsen står inför en stor omvandling och kommer att bli en del av en ny inomhusgalleria. Den ligger i anslutning till två av centrala Uppsalas handelsstråk vilket gör att många människor passerar den dagligen. Jag såg en möjlighet att göra om parkeringen till en plats att vistas på. Min intention var att ta tillvara på ytan innan den byggs om och skapa en temporär trädgård. Genom att använda sig av konstgräs och plastblommor kan trädgården visa att det även går att skapa ett grönt rum på asfalt under vinterhalvåret. Tanken var även att upplysa om Park(ing)

Day som är ett årligt internationellt event där vem som helst får lov att skapa en urban publik plats under en dag på en parkeringsplats (Park(ing) Day 2012). Man betalar för parkeringsavgiften och har fria händer. Syftet är att uppmärksamma behovet av flera urbana plaster för folket, att skapa debatt kring hur offentliga rum skapas och förbättra livskvaliteten i städerna. Eventet började 2005 i San Fransisco när konst- och designstudio Rebar gjorde den första installationen. Förra året, 2011, skapades 975 små parker i 162 städer i 35 länder runt om i världen (Park(ing) Day 2012).

FÖRSLAG 3: TRAPPOR NER I FYRISÅN

Avstängda trappor ner i Fyrisån vid Nybron.

Oanvänd trappa vid S:t Olofsbron mitt emot Gotlandsparken.

Fotomontage/skiss på förslag 3.

Jardin des Hesperides ger ett ljusspel på vattnet. Installation i Montreal, 2006. Foto: Andy Cao & Xavier Perrot, Cao | Perrot Studio.

Förslag tre var en plats i Fyrisån. Å-rummet är en stor tillgång som skulle kunna användas mer och det gav mig visionen att skapa ett flytande rum. I centrala Uppsala fann jag fyra gamla brandtrappor som leder ner i ån. Dessa trappor har numera ingen funktion och är avstängda. Idén bestod av att göra Fyrisån mer nåbar med hjälp av en flytbrygga, som man skulle kunna nå genom en landgång. Syftet var att ge folk möjligheten att vistas

i ån för att uppleva en större närhet till vattnet. Tanken bestod av att belysa det nya rummet i ån och trappan ner till flytbryggan för att göra det tillgängligt även under den mörka tiden på dygnet. Jag hade även en idé om att skapa något som kunde ge ett ljusspel på vattnet eftersom jag tycker att det är ett fint och effektivt sätt att belysa vatten när det är mörkt. Visionen var att skapa ett nytt sätt att uppleva Fyrisån.

FÖRSLAG 4: S:T ERIKS KÄLLA

Det går inte att se in till den ursprungliga S:t Eriks källa.

S:t Eriks källa är inbyggd i stenmuren och ligger vid Rosénparken.

Fotomontage/skiss på förslag 4.

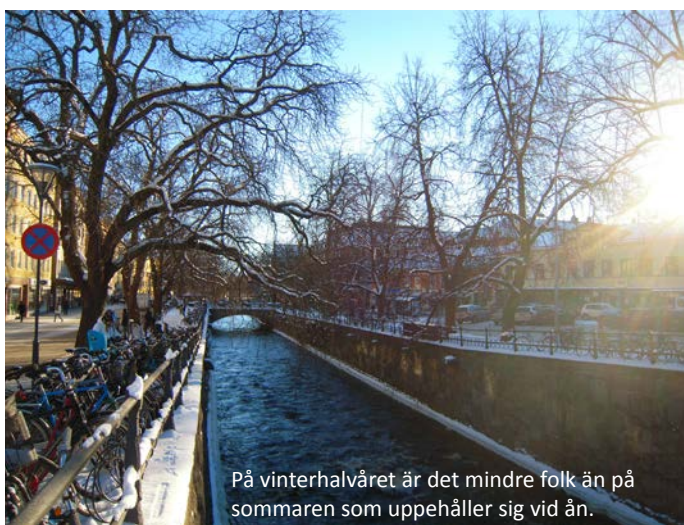

Upplyst vattenpump i Rinkeby gjord under en ljusworkshop.

Förslag fyra omfattade det lilla bergrummet under S:t Eriks källa i Rosénparken. Enligt legenden sprang en källa fram på denna plats när Kung Erik blev halshuggen år 1160. Under flera århundraden var källan viktig för att människor och djur skulle ha tillgång till vatten (Uppsala kommun 2012c). Så småningom byggdes en handpump ovanför den. Från mitten av 1600-talet och framåt har källan varit kopplad till olika tekniska system. I slutet av 1800-talet anslöts den till pumphuset vid Islandsfallet för att Uppsalaborna via vattenledningar skulle få rinnande vatten hem till sina bostäder (Uppsala kommun 2012c). Förr var källan omsluten i en träbyggnad men i mitten av 1800-talet byggdes en stenmur och den nuvarande

gjutjärnspumpen kom till. Den ursprungliga källan är inbyggd i muren men det finns en öppning som exponerar den. I dagsläget går det inte att se källan eftersom öppningen är igensatt.

När jag kom i kontakt med platsen under fotopromenaden visste jag inte vad den var för något. När jag sedan läste om platsens historia och betydelse fann jag den som väldigt intressant. Det fanns en vilja att förmedla den kunskapen till andra. Tack vare detta bestod idén av att skapa fri syn, informera om platsens historia och göra en ljusinstallation inspirerad av vatten. Jag ville återuppliva platsen och belysa dess starka historia och betydelse som källa.

På vinterhalvåret är det mindre folk än på sommaren som uppehåller sig vid ån.

På sommarhalvåret är bryggan längs med ån ofta fullsatt.
Foto: Einar Jakobsson.

Önvänd trappa vid S:t Olofsbron mitt emot Gotlandsparken.

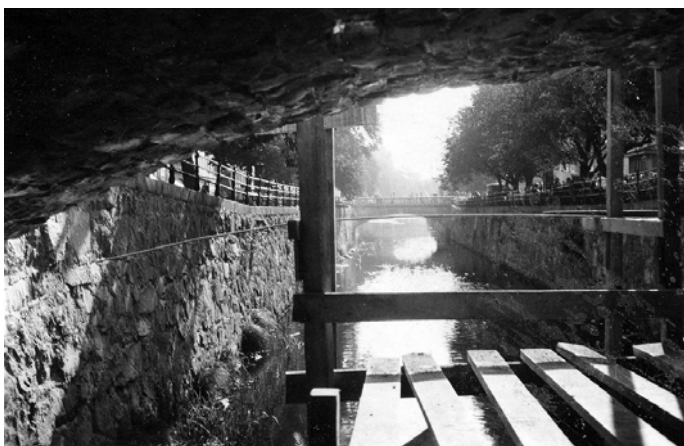
Avstängda trappor ner i Fyrisån vid Nybron.

3.4 VALET AV PLATS

Efter presentationerna av installationsförslagen fanns en etablerad kontakt med Uppsala kommun och Uppsala Citysamverkan AB. I diskussion framkom det att de var mest positiva till det tredje förslaget; installationen i Fyrisån. De båda uttryckte att det skulle vara mycket intressant med en flytbrygga eftersom det möjliggör ett sätt att vistas i ån i centrum.

Uppsala kommun gav mig information om att parkeringen vid Åhléns inte ligger på deras mark, vilket försvårar processen. Uppsala Citysamverkan AB bad mig att inte realisera förslag fyra, S:t Eriks källa, eftersom det

redan var en ljusinstallation inplanerad i parken. På grund av detta valde jag bort dessa förslag. Med Resecentrum och Fyrisån kvar kändes det mest intressant att försöka uppfylla deras önskan om att se installationen i Fyrisån och jag valde att arbeta vidare med den. Planen var att realisera installationen samtidigt som ljusfestivalen Allt ljus på Uppsala i anslutning till deras promenadslinga. Jag kom i kontakt med Uppsala Citysamverkan AB efter sommaren 2012 då de redan gjort ett klart program för festivalen med 15 ljusinstallationer.

Den höga stenkajen gör att ån på vissa ställen är svår att se, Dombbron 1947. Foto: okänd fotograf, Uppsala stadsarkiv.

Flygbild över den västra sidan av Uppsala med äldre karaktär. Foto: Pereric Öberg (www.aerobilder.se).

Fyrisån är som mest besökt under Forsränningen. Foto: Emanuel Karlsson.

Hamnen idag i höjd med Stadsträdgården. Foto: Niklas Almesjö.

3.5 VAD ÄR FYRISÅN?

BAKGRUND

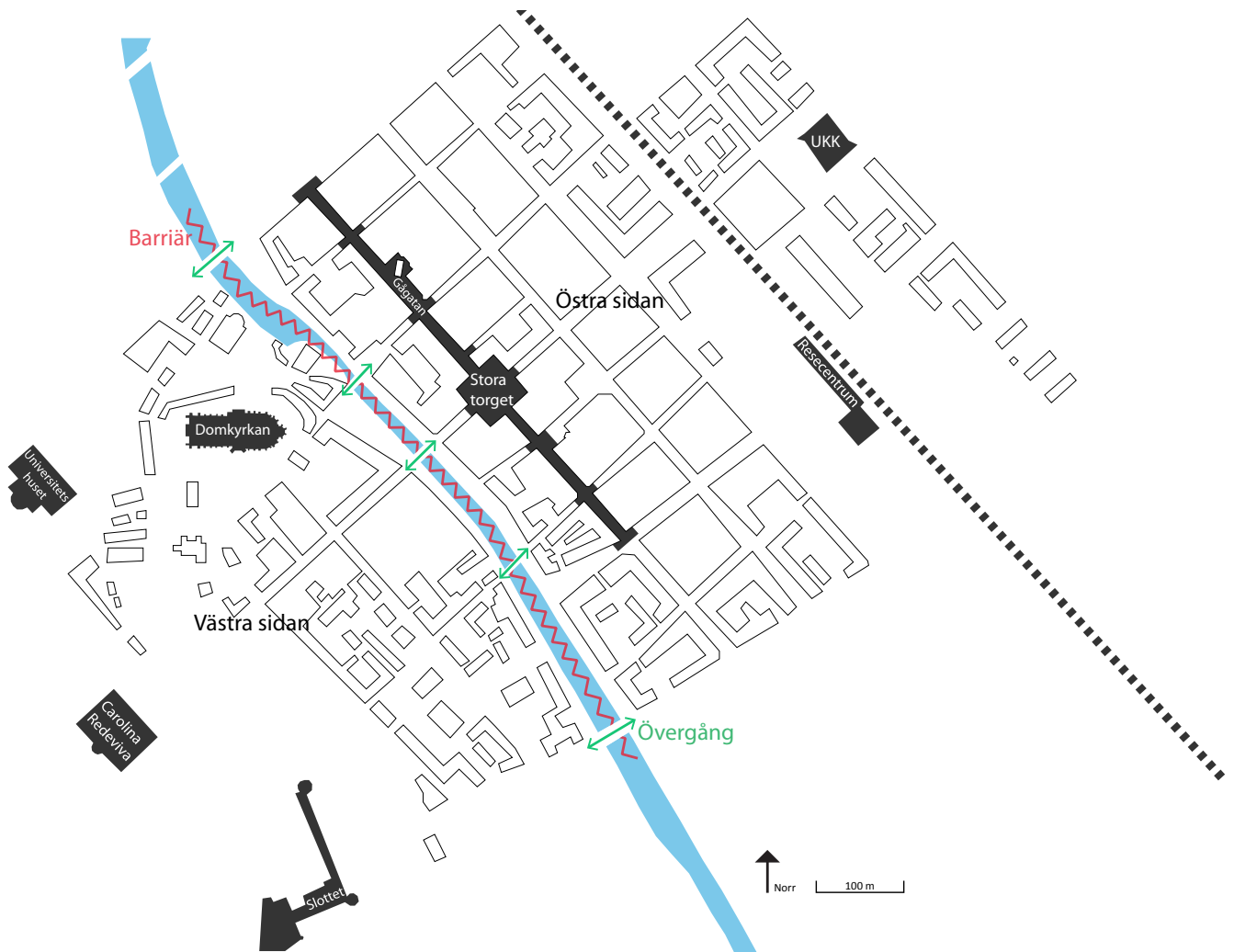
Grönområden har betydelse för människors fysiska och psykiska hälsa. Närheten till vatten gör att människor mår bra (Johansson, A-K., Kollberg, S. & Bergström, K. 2009, ss. 14-18). Fyrisån är en slättlandså som rinner i nord-sydlig riktning genom Uppsala och mynnar i Ekoln vid Flottsund (Fyrisåns vattenförbund 2006). Fyrisån har varit en av byggstenarna för samhällsutvecklingen i Uppsala och Uppland som även idag har stor betydelse. Den är en vattentäkt, recipient, kommunikationsled och ett betydelsefullt inslag i stadsmiljön (Vattenmyndigheten Norra Östersjön 2012).

På marknadsbolaget Destination Uppsalas hemsida beskrivs å-rummet som ett centralt beläget blågrönt stadsrum för aktiviteter och upplevelser, som sträcker sig från Luthagsplanaden i norr till Islandsbron i söder. I närhet till ån finns bryggor, parker, kajer och utsmyckning av blommor och konst. I deras broschyr om Uppsala beskriver de hur ”man rör sig lätt och snabbt mellan det

vackra å-rummet längs med Fyrisån och shoppingstråken med nya gallerior och butiker...” (Destination Uppsala 2012). Uppsala kommun beskriver åns historia där de bland annat berättar om den stora stadsbranden 1702 som förstörde stora delar av åkanten, både hus och strandskoningen av träpålar. Efter det byggdes den mer beständiga stenkajen utmed ån. De skildrar hur man förr i tiden kunde se kvinnor skölja tvätt under bar himmel och att man från hamnen kunde ta ångbåten till Stockholm (Uppsala kommun 2012b).

ANALYS

Fyrisån skiljer Uppsala i två delar. Den östra sidan har en modernare karaktär och innefattar delar som gågatan, butiker, gallerior, Resecentrum, Stora torget och Uppsala Konsert och Kongress. Medan den västra sidan har en äldre karaktär med byggnader som Domkyrkan, Universitetshuset, Carolina Redeviva, Slottet och 12

Analyskarta.

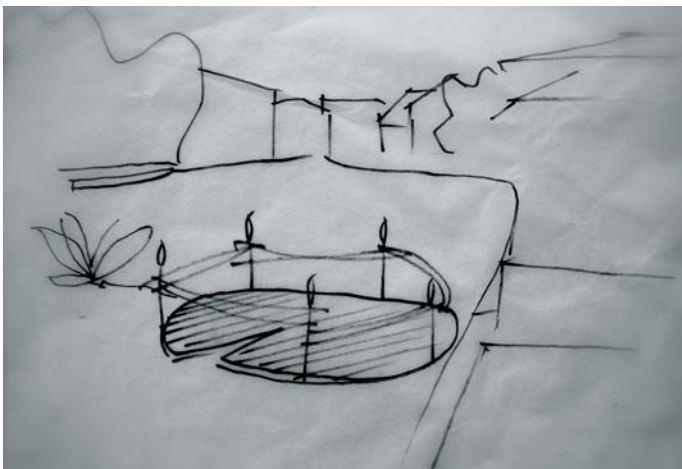
studentnationer (alla utom Gotlands nation som ligger på den östra sidan). Jag är född och uppvuxen i Uppsala och under tiden för detta arbete bodde jag i centrum på den västra sidan av ån vilket gör att jag känner till staden väl. Det finns fem broar som leder över ån i centrum. De begränsade övergångarna gör att ån kan upplevas som en barriär i staden. Å-rummet har en inbjudande karaktär, men stenkajen medför att ån flyter några meter under marknivån, vilket gör att vattnet bara syns på nära håll. Jag upplever att Fyrisån mestadels finns till för att titta på och inte för att interagera med.

UPPLEVELSER AV ÅN

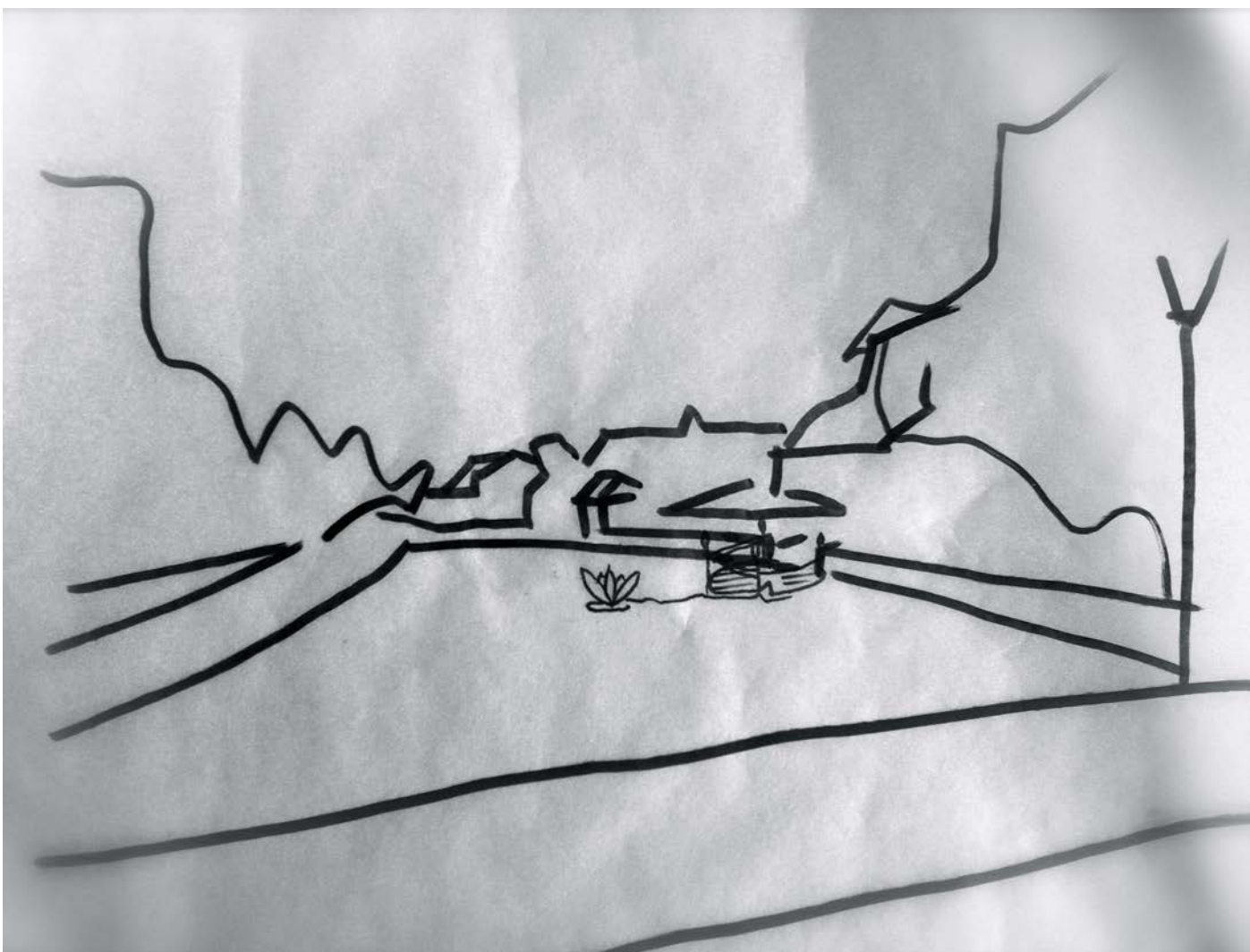
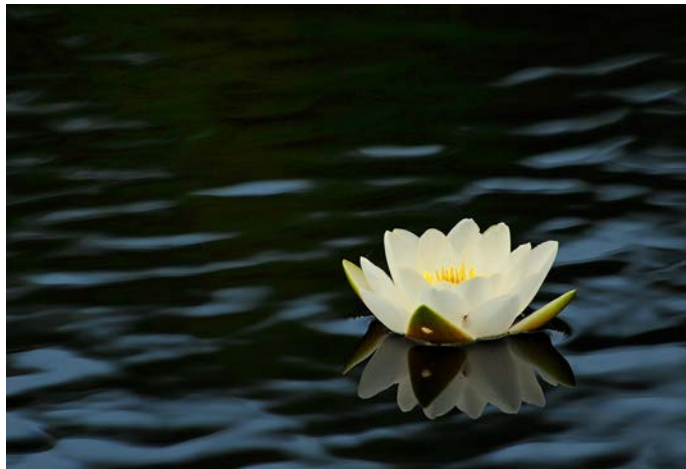
Idag är Fyrisån som mest besökt under valborgsmässoafton, eller sista april som det kallas i folkmun. Då anordnas ett event som heter försränningen och tusentals människor samlas för att titta på studenter som med egenbyggda flottor ränner ner för ån (Nordenhem 2012).

Journalisten Martina Lindvall har skrivit artikeln *Ett dopp i Fyrisån kanske* (2012)? Där beskriver hon uppsalabor som ligger och solar och svettas i Stadssträdgården men som inte skulle komma på tanken att ta ett bad, inte ens doppa fötterna. Hon intervjuar en kvinna som säger "den ser bara så kall och smutsig ut, jag skulle aldrig hoppa i". Faktum är att det finns många andra uppsalabor som håller med henne. Lite norr om centrum bredvid Fyrishov ligger Fyrisvall. Där har kommunen anlagt en sandstrand, en beachvolleybollplan och två bryggor med var sin badstege. Men de rekommenderar ingen att bada där. Erik Andersson på Uppsala kommun som ansvarar för badplatserna säger att själva vattnet inte är så smutsigt utan att de är oroliga för vad som kan ligga på botten. 2011 tog de badvattenprover på Fyrisvall och vid Stadssträdgården och de var tjänliga (Lindvall 2012).

Skiss på en rund brygga.

Näckros som speglar sig i vattnet. Foto: Stefan Petterson.

Tidig skiss på installationen.

Jättenäckrosblad kan man till och med sitta på. Foto: Nick Baker.

3.6 GESTALTNINGSIDÉ

Med en tydligare förståelse för vad Fyrisån är, vad den har för historia och betydelse samt hur den upplevs gick jag vidare i gestaltningsarbetet. I centrum kan man vistas bredvid ån men inte på den. Hur kan man tillgängliggöra och skapa närhet till ån? I gestaltningsarbetet letade jag efter något som kunde ha liknande betydelse som Fyrisån för att kunna förstärka platsen. Upplevelsen av ån har många sidor och det fanns en vilja att gestalta installationen så att även den kunde ha flera dimensioner. I skissarbetet fick jag mycket inspiration av näckrosor. De är vackra att se på men växer ofta i mörka insjöar som kan upplevas som lite obehagliga och smutsiga. Jag tyckte att de delade samma dubbelbottnade innebörd, något som är fint och otäckt på samma gång, lite som skräckblandad förtjusning.

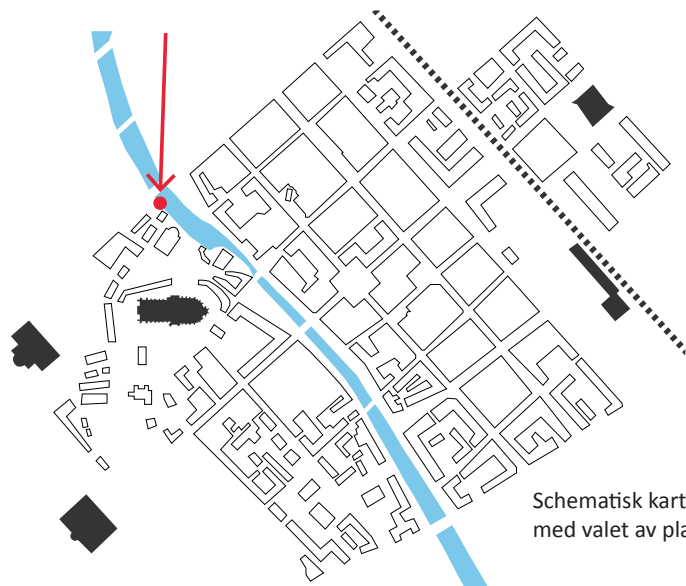
Vit näckros är en flerårig vattenväxt med stora runda blad och vita blommor. Den har de största blommorna som finns hos någon svensk växt och är vanligt förekommande i hela landet. Namnet härstammar från att man trodde att folktrons sagoväsen Näcken gömde sig under bladen (Den virtuella floran 2012). Jag valde att gestalta installationen som en näckros eftersom dess betydelse kan förstärka Fyrisåns karaktär och eftersom temat är lätt att känna igen. Idén om installationen

utvecklades till att gestalta en överdimensionerad näckros för att folk skulle kunna gå ut på den och befinna sig i vattnet. Valet att stilisera naturen skulle ge en känsla av att platsen står för drömmen om att ha en närmare kontakt med vattnet. Näckrostatemat delar inte enbart liknade innebörd som ån utan står också för en mängd andra associationer. För mig förknippas näckrosen med skönhet, elegans, gracilt, blomstring, obehag, sommar, naturen, grönska, sagolikhet, vattenkontakt, sjö, drömlighet, trolskhet, mystik, Tummelisa med mera.

I Sverige är det inte ljust så många timmar under dygnet i november. Installationen belystes för att förstärka temat och för att göra platsen tillgänglig även under dygnets mörka timmar. Eftersom man på så vis kan se bryggan i mörkret och ha möjlighet att gå ut på den. Som landskapsarkitekt anser jag att vi har ett ansvar att gestalta för alla timmar om dygnet, det kan skapa trygghet och tillgänglighet.

Förutom att tillgängliggöra och förstärka platsen samt skapa nya upplevelsevärden var även ambitionen att fråga besökarna vad de upplevde. Det gav en möjlighet att se om jag hade lyckats med mina intentioner och chansen att ta del av besökarens personliga upplevelser.

3.7 GESTALTNINGSPROCESS OCH UTFÖRANDE

Schematisk karta över centrala Uppsala utmärkt med valet av plats (för mer detaljer se sid 28).

BRYGGAN

För att man fysiskt ska kunna befinna sig i ån bestod installationen av en flytbrygga som rörde sig med vattnet. Fyra olika trappor var intressanta som potentiell landgång till bryggan. I samtal med Uppsala kommun och Uppsala Citysamverkan AB togs valet att placera bryggan vid S:t Olofsbron bredvid Uppsala konstnärsklubb. Det beslutet fattades efter en rad olika förutsättningar som bestod av följande. Uppsala kommun lånade ut två kajakbryggor och det var lättast att sjösätta dem vid platsen. Platsen låg i direkt anslutning till promenadslingan som Allt ljus på Uppsala anordnade, vilket gjorde att fler människor passerade. Det var också bara denna trappa som var placerad bredvid en liten park som möjliggjorde att arbeta i full skala direkt på plats.

Från början var tanken att bygga en rund brygga. Jag lockades av att den kan utstråla en lekfullhet och vara lite annorlunda, samt harmoniera med näckrosbladets form.

När kommunen erbjöd sig att låna ut två rektangulära bryggor antog jag erbjudandet eftersom det sparade tid och pengar. De gav mig fria händer att skruva och fästa material som jag önskade i bryggorna. Med de nya förutsättningarna, två bryggor med den totala storleken 4,80 meter gånger 6,40 meter, togs beslutet att gestalta runda former ovanpå dem.

För att få bryggan att smälta in i den mörka Fyrisån täcktes den med svart geotextil. Det var ett material som kommunen hade till övers och som jag kunde få. Idén var att placera gröna näckrosblad ovanpå den svarta geotextilen för att man som betraktare lätt skulle kunna relatera till temat. Som material till näckrosbladen valde jag konstgräs. Jag tog kontakt med Konstgräsexperten i Sverige AB och de skickade prover på två olika grästyper, en med långa strån och en med korta strån. Jag valde den varianten med långa strån eftersom den hade mer

Fotomontage/skiss på installationen.

Tidig modell i skala 1:20 av bryggan med tre stora blad av konstgräs och brygga täckt av svart geotextil.

Skiss på disponering av blad på bryggan på skalenlig ritning i 1:20. Gestaltar i treenighet.

Gestaltar i full skala med hjälp av mallar i papp för att skära ut bladen.
Foto: Frida Josefsson

karaktär på långt håll. Gräset gav struktur och liv på bryggan men var samtidigt naturligt att gå på och skapade associationer till sommar, grönska och natur. Färgen kan också förknippas med hopp (Nationalencyklopedin 2012, november 9).

Skissarbetet med hur gräset skulle utformas till näckrosblad på den svarta rektangulära bryggan pågick under en längre tid. Till en början var idén att bladen skulle bestå av konstgräs och resten av bryggan av svart geotextil (se första bilden från vänster). Jag skissade på mönster av näckrosblad i små och stora varianter samt

i flera olika antal blad. Under ett tag var tanken att göra jättenäckrosblad med en liten kant. Det valdes bort eftersom kanten kunnat innebära en risk för att snubbla samt för att jag bestämde mig för att arbeta med den svenska varianten av näckros. Tanken med detta var att göra det lättare för betraktaren att associera till temat.

Efter handledning med universitetslektor Susan Paget och universitetslektor Ylva Dahlman beslöt jag att invertera min idé om hur mönstret skulle se ut. Jag valde att täcka hela bryggan med konstgräs och skära näckrosbladformade hål så att den svarta geotextilen

Vy från Gotlandsparken.

Två besökare, min syter Malin Löfstedt och min pappa Roland Löfstedt.

blottlades. Det gav ett mer stiliserat och mindre naturtroget uttryck. Denna lösning gjorde det också möjligt att använda hela bryggan istället för att få svarta outnyttjade hörn. Jag skissade på mönstret och kom fram till att arbeta med nio näckrosblad i tre olika storlekar för att skapa variation (se andra bilden från vänster på motstående sida). Valet att arbeta med udda tal gjordes eftersom det har en tendens att skapa mer dynamik än ett jämt tal. Landgången lämnades helt täckt av gräs eftersom dess uppgift var att leda ut folk till bladen. Mönstret utformades i fullskala på plats med hjälp av

mallar av papp som jag sedan skar runt (se tredje bilden från vänster på motstående sida). Det slutgiltiga mönstret kom tillslut att bestå av enbart sex näckrosblad på grund av att jag inte ville skapa för mycket svart yta. Jag tog hjälp av Anders Alin från Fergin Sverige AB med att belysa installationen och jag valde att belysa bryggan med ett varmt ljus för att förstärka gräsets gröna färg och det gjorde att platsen upplevdes som varmare. Det varma ljuset skapade också en tydlig kontrast till det kalla ljuset från blomman.

Böjer armeringsjärn till kronblad.

Modell av näckrosblomman i skala 1:20.

Syr fodralen av tyg till kronbladen.

BLOMMAN

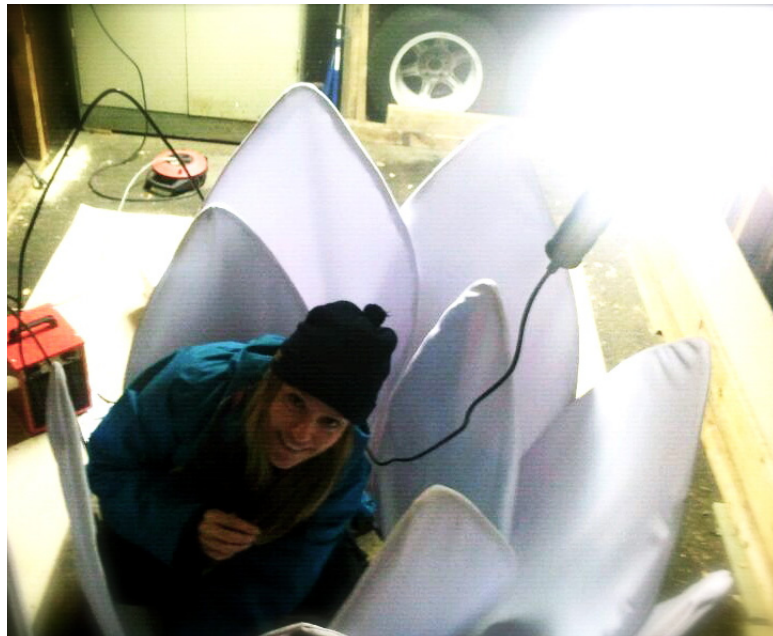
Idén bestod av att placera blomman mitt i ån för att den skulle leda åskådarens blick ut i vattnet från bryggan och från omgivningen. Under skissarbetet på utförandet av blomman bestämde jag mig tidigt för att gestalta en överdimensionerad näckrosblomma som skulle vara belyst inifrån. Tack vare det kunde den av sin storlek vara lätt att lägga märke till och ge ett ljusspel på vattenytan.

Jag lånade även en mindre flytbrygga av Uppsala kommun med dimensionerna 1 meter gånger 1,80 meter. Storleken på bryggan gjorde det möjligt att konstruera en större blomma. Jag byggde en skalenlig modell och utformade kronbladen av ståltråd och vitt tyg (se första bilden från vänster). Valet att använda vitt tyg gjordes eftersom färgen i sig är relativt neutral, den står inte för en tydlig färgsymbolik som till exempel blått, grönt och rött gör (Nationalencyklopedin 2012, november 9). Vitt

kan förknippas med till exempel renhet, snö, blekhet, färglöshet och oskyldighet. Framförallt valde jag att gestalta med färgen vit eftersom vitt tyg i kombination med vitt ljus gav känslan av att blomman under belysning upplevdes som självlysande.

Jag inhandlade armeringsjärn i den tunnaste modellen på 8 millimeter i förhoppning om att de skulle gå att forma till kronblad. Samtidigt köptes också VP-rör med tillhörande böjfyäder, som ett andrahandsalternativ. Det är en form av rör till elkablar som går att böja med hjälp av en fjäder, de går även att värma upp och böja till extremare former. Det visade sig att det gick mycket bra att böja armeringsjärnen (se andra bilden från vänster). Min pappa Roland Löfstedt hjälpte mig att böja och forma armeringsjärnen till kronblad samt förankra dem i flytbryggan. Vi formade åtta stora kronblad och fyra

Syr på fodralen för hand på konstruktionen.
Foto: Mona Wikholm

Näckrosen är klar och på väg till sin rätta plats.

mindre, för två cirklar av blad. På varje kronblad böjdes ändarna av armeringsjärnet till fötter för att de skulle gå att fästa. Till monteringen användes spik med två ändor, så kallade märla/krampa. För att inte armeringsjärnet skulle rosta och färga av sig på tyget målade jag hela konstruktionen med heltäckande svart färg. Planen var att sy fodral i samma form som kronbladen för att sedan kunna trä på dem på konstruktionen. Eftersom vi böjt kronbladen för hand hade alla tolv stycken lite olika storlek och form, därför gjordes en mall för varje blad. Tyget till kronbladen inhandlades på en tygbutik i Uppsala och det bestod en vit tunn polyester. Det var ett tyg som torkade snabbt av väta och som släppte igenom ljuset bättre vid dubbelt utförande. Det var också tungt i sig vilket gav ett fint fall och färgat kallt vitt, nästan skimrande i lila. Min mamma Mona Wikholm hjälpte mig

att sy alla fodralen som vi sedan sydde fast slutgiltigt för hand på konstruktionen (se fjärde bilden från vänster). För att även flytbryggan skulle smälta in i vattnet täcktes träkonstruktionen med svart geotextil.

Blomman angjordes så den låg i linje med landgången, för att placera den i blickfånget vid ombordstigning. Med hjälp av en eka ankrade jag och min sambo Tor Johnsson ett betongfundament i ån. I den fäste vi den lilla bryggan med blomman som sedan låg på svaj. Jag tog hjälp av Anders Alin från Fergin Sverige AB för att belysa blomman och det gjordes med en vattentät armatur, ett kallt vitt ljus som harmonierar med tyget. Det gjorde att den såg ut att vara självlysande och att den skimrade i lila. Det ljuset skapade en kontrast till det varma ljuset på bryggan.

Besökare som under invigningen fotograferar blomman och vistas på bryggan.
Foto: Tor Johnsson.

INVIGNINGEN

Arbetet med bygget av installationen pågick fram till samma dag som invigningen den 2 november. Jag, min familj, några vänner och min handledare samlades för att fira och vi drack mousserande vin på bryggan. Under kvällen kom det många besökare. De bestod av människor som gick promenadslingan anordnad av Allt Ljus på Uppsala men också av spontana besök av förbipasserande. Jag hade satt upp en affisch som informerade om installationen och som vädjade folk att gå ut på egen risk (se bilaga). Jag hade även placerat en kommentarslåda vid

installationen där jag uppmanade besökare att beskriva vad de upplevde med tre ord. Under invigningen var det en liten pojke som sade ”mamma, mamma, varför får man gå ut på vattnet...?” Det gjorde mig väldigt glad att höra att han kände sådan närhet till vattnet. För att informera ytterligare och kunna följa installationen via sociala medier gjorde jag ett event på Facebook och en hashtag på Instagram. Installationen fick namnet Näckrosen – En tillfällig plats i Fyrisån och den existerade fram till den 2 december, i en månad.

Ett par besökare som under invigningen håller om varandra och tittar på blomman.
Foto: Tor Johnsson.

3.8 TRE UPLEVELSER FRÅN BESÖKARE

Insamlingen gav 261 kommentarer där besökare beskrev vad de upplevde. Majoriteten av reflektionerna bestod av tre upplevelser och enbart fyra stycken hade inget relevant budskap. Jag såg ett mönster i folks kommentarer och delade in dem i olika kategorier. En kategori bestod av minst fem liknande kommentarer. Det var förhållandevis få liknande synpunkter men jag ville inte kategorisera kommentarer som inte liknade varandra. På det viset blev det ganska många men tydliga kategorier. Varje reflektion som lämnats i svarslådan har placerats i en kategori, men om den nämnts flera gånger av olika besökare visas den enbart en gång. Till exempel ordet vackert i kategorin Bra och fin förekom väldigt många gånger.

BRA OCH FIN

vackert, ljuvligt, läcker, skönhet, bästa förslaget - grattis!, fint, häftig, coolt, snyggt, sublimitet, skönt, jätte vacker, toppenfint, jättefin, underbart, bäst, skitfint, lysande, superfin, bra, awesome, helt fantastiskt, förtrollande vackert, elegant, love it!, det vackraste jag sett på länge, Vad bra!, jättefint - vi vill vara i blomman, Epic Bro-time, man this shit is dope, fint i Uppsala, det känns bra!, tack för en underbart vacker installation, inspirerande, wow! och skönt.

GLÄDJE OCH STÄMNING

roligt, kul, lycka, glädje, glad, najs, roliga skuggor, trevligt, dansa, mys, leka, lekfullt, upprymdhet, ljusnande, poetisk, stämningsfullt, känner mig levande, Jag känner mig varm på insidan, härvaro, storhet, mysigt, nyfikenhet, spjuveraktig, 02:53 Det är najs på bryggan!, 02:53 vi har sovit lite här och det var ganska mysigt!, betraktande, tyngdlöshet och gulligt.

VATTEN OCH VATTENKONTAKT

sväva på fyrisån, vattenspegel, vattenbrus, vi hörde vattenfallet, närhet, glider, känns som att man är på vattnet, sjö, fors, strömt, ancor/änder, spegelblank, brus, flyter med fyrisån, vattenskalp, groda, närhet till elementen, äckel över ändrar, jag är Fyris (typ...), närhet till vattnet, gungig, vattenfallsbrus, vatten, rörelse, närmande, vattendrag, gungar, som att vara i ån, kallt vatten, knaster, rörelse, skummet som knastrar, äckligt skum, vingligt, sjösjuka, jag kan gå på vattnet - i alla fall när jag blundar, flytande, vågrörelser, böljande, utmanad - att stå i vattnet, flöde, gå på vatten och närhet till havet.

LUGN

lugn, harmoni, stilla, tystnad, rofyllt, frid, ensamhet, lugn mitt i stan, ro, stillhet, rogivande, kontemplation, så lugnt och fridfullt trots vetskapen om att tio meter längre bort flödar vattnet starkt och hårt - ute på bryggan finns det ro!, lugn och ro, stillhet (trots ljud) och frid - en oas i bullret.

OBEHAG OCH SPÄNNING

spännande, halt, riskabelt, läskigt, skräck, svindel, farligt, ostadig, bryggans ostadighet förstörde känslan, obehag, vingligt, spänning, svajigt, rädsla, hisnande och obalans. utsatthet, oro, mystisk,

SOMMAR, VÄRME OCH LJUS

värme, ljus, sommar, sol, soldränkt, sommarstugan, solsken, vår, augusti, varmt och stad i ljus.

FANTASI OCH SAGA

magiskt, overkligt, utomjordisk, pac-man, drömskt, psykos, jag vill håva in näckrosen och se om tummelisa bor där, trolskt, sagor, fantasificka, sagovärld, sagolikt, grodan boll, mystik, sagoland, man blir förtrollad, som en annan värld, känner mig som tummelisa, grodprins, mumindalen, drömlig, en vacker sagokänsla - var är tummelisa?, fantasifull, en dröm och slutscenen i Robin Hood.

TRO, HOPP OCH KÄRLEK

hopp, kärlek, puss, hopp om en bättre dag, gudslängtan, livslängtan, gräsandlighet, Jesus, kyss, romantisk plats, hopp om mänskligheten - trots allt, sprid fred, förväntan, första pussen (23/11-12) och tack! - Hanna <3 Filip.

NYTT

nytt, fyrisån som en del av staden, kul att komma ut i ån och se Uppsala därifrån, servering eller sol-flotte, vågat, en underbar frånvaro av nybyggda klossiga hus!, nivåombyte, man inser hur bred ån är - det är som att stå på ett torg - en öppen plats mitt i stan - finns många möjligheter, helt oväntat, ny vackrare syn av Uppsala, kreativitet, bra utsikt, ett nytt perspektiv, känns som en ö eftersom det är vatten runt, nya färger, varför inte kafé?, det var verkligen toppen att få gå ut i ån - en helt ny vy, ovanligt, inspirerande och förundran.

GESTALTNINGEN

stilrent, snyggt men flera, ett mjukt varmt välkomnade med gräset, gärna upplyst näckros plus flera upplysta, vi tyckte om alla lamporna, löven är vända åt fel håll!, bryggan borde ha varit rund!, skönt att det är gräs och blommor, lite för mycket!, fint belyst, rums känsla, kontraster, tjugiga mjuka blad, riktiga grodblad, tyg, näckros, blad, vitt och svarta blad.

ÖVRIGA UPplevelSER

konst, minnen om forsränningen, beskådad, glitter, barndom, bus, refug, camping, förminskad, rymd, storögd, matematik, kontinental, Indien, bäver, ”orange sauce” och monet.

MÖRKT OCH KALLT

mörkt, kyla, frost, kallt, natten, småstjärnor, månsken, jag känner mig kall (men det är vinter och vi satt en stund), det blåser kallt och frasigt.

ÖVRIGA KOMMENTARER

vi tog många bilder med vår Camera, Uppsala är bäst, skulle haft Camera!, kaffet är klart, ska fota och lägga upp på facebook, en grodas utsikt, missplacerad bänk, vi såg den väldigt tidigt när vi kom, som att man är en groda, nära döden upplevelse, som en flodbåt i Asien, jag äger staden, hårt arbete, kommit ända från Knivsta för att se näckrosen men den lyser inte - besviken och här lyser en näckros i mörkret - kanske till åminnelse av de kvinnor som en gång tvättade herrskapsbyk här i iskkallt vatten.

BRA IDÉ – BEVARA

låt blomman och bryggan vara här jämt, skönt med lite kultur, underbar idé och väldigt underbart resultat, mera sånt här i stan!, superidé!, kul idé, bevara!, ha det här jämt!, helt underbart med sånt här!, flera sådana platser, låt näckrosen leva - ta inte bort den, kul minne, skitfint ordnat och jag tycker att den här näckrosen skall få en permanent plats här inklusive bryggan.

FRIHET OCH LIVFULLHET

gränslöshet, befrielse, frihet, fri, liv, levande och frihet på vattnet.

NATURKONTAKT

naturligt, nära-till-naturen-känsla, naturkänsla, kunde riktigt höra hur stillsamt gräset växte, naturnärhet, gräsallergi, frisk luft och gräsmatta.

FULT OCH DÅLIGT

super fult, det här var dåligt - du borde må dåligt, bajs, jag var inte på!, gävligt ful, fult, skit och dum.

TRYGGT OCH MJUKT

trygg hamn, mjukgörande, omfamnande, gemenskap, trygghet, mjukhet och mjuk.

STOLTHET OCH TACKSAMHET

stolthet, stolt över Uppsala, jag är stolt och tacksamhet.

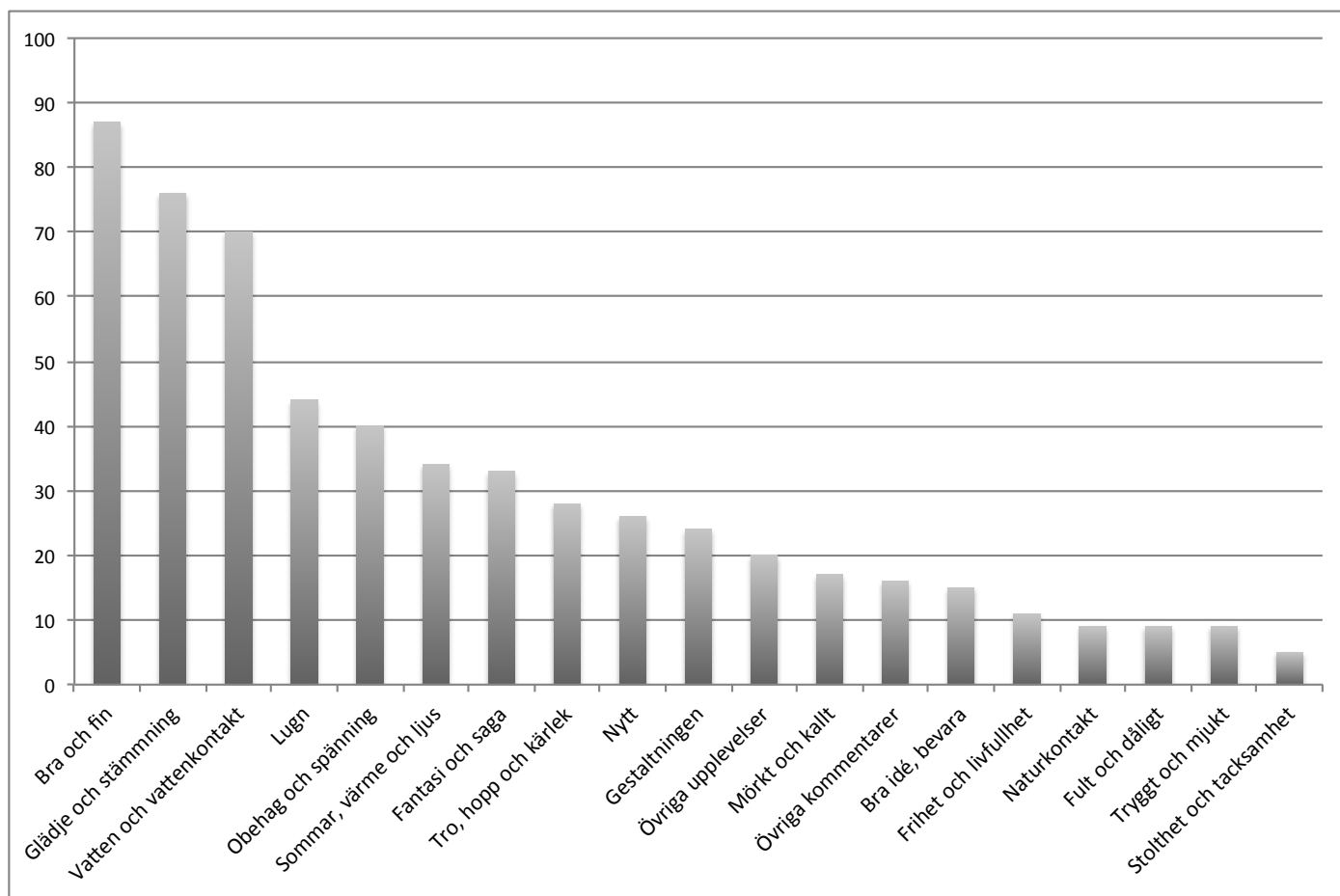

Diagram med nitton kategorier av upplevelser.

KATEGORIERNAS REPRESENTATION

Alla kommentarer räknades, även de som förekom flera gånger, för att kunna se vilken kategori som var mest representerad. Den informationen redovisas i ett diagram med nitton kategorier.

Från detta diagram drog jag slutsatserna att installationen framförallt upplevdes som bra och fin. Folk beskrev den som vacker, snygg och fantastisk. På andra plats som mest framträdande upplevelse var att den skänkte glädje och stämning till besökare. Människor beskrev den som mysig, rolig och stämningsfull. Därefter kom kategorin Vatten och vattenkontakt som stämmer överens med min intention med installationen. Den medförde att folk upplevde vattenbrus, närhet till vattnet och rörelsen av vattnet. På fjärde plats som mest representerad upplevelse var lugn. Besökare kände

harmoni, ro och lugn mitt i staden. Efter det hamnade kategorin Obehag och spänning som hör ihop med vattenkontakten. På grund av den nära kontakten med vattnet upplevde folk att det var spännande, ostadigt och till och med farligt. Därefter kände människor sommar, värme och ljus mitt i den mörka vintern. Folk beskrev det med ord som solsken, sommarstuga och stad i ljus. Den sjunde mest representerade kategorin var Fantasi och saga. Folk tolkade näckrostemat och upplevde det som magiskt, drömskt och sagolikt. Därpå upplevde människor tro, hopp och kärlek. Besökare beskrev det med kommentarer som hopp om en bättre dag, första pussen och livslängtan. Efter det kom kategorin Nytt och människor skrev att det var kul att komma ut i ån och se Uppsala därifrån samt att det gav en ny vackrare syn av

Kommentar i form av en dikt:

“Du förde mig ner i Uppsalas skål. Jag fick skåda väggarna, staden och se himlen, mina drömmar. Näckrosen var blott ett lockbete som lurade ned nattvandrarens nyfikenhet till ytan utan slut”

Jag stående på ett näckrosblad. Foto: Roland Löfstedt.

Uppsala. Den tionde kategorin bestod av kommentarer om gestaltningen där folk bland annat skrev att den var stilren, att det var tjugiga mjuka blad och att det var skönt med gräs och blommor. Därefter kom kategorin Övriga upplevelser som inte gick att dela in i andra grupperingar eftersom de var så olika. Den bestod av kommentarer som glitter, matematik och Monet. På tolfte plats som mest representerad kategori kom Mörkt och kallt. Människor blev influerade av det rådande novemberklimatet och upplevde kyla, frost och mörker. Därpå framträdde ytterligare en kategori, Övriga kommentarer, som jag inte heller kunde para ihop med någon annan kategori eftersom den var så annorlunda. Där skrev folk bland annat att de tog många fotografier, att det kändes som en flodbåt i Asien och att det var en grodas utsikt. Som

fjortonde kategori kom Bra idé, bevara. Folk uttryckte att de ville att blomman och bryggan skulle vara där jämt, att det skulle vara mer sådant i staden och att det var ett fint minne. Efter det kom kategorin Frihet och livfullhet där besökare uttryckte att de kände frihet på vattnet och gränslöshet. De fyra sista kategorierna nämndes med mindre än tio kommentarer vardera och de bestod av Naturkontakt, Fult och dåligt, Tryggt och mjukt och Stolthet och tacksamhet.

Kategorierna visade att människor upplevde väldigt många olika saker med hjälp av flera sinnen som hörseln, balansen, synen och känslan samt att flera besökare blev känslomässig påverkade. Upplevelserna gav upphov till exempelvis minnen, tankar, fantasier, glädje och en vision om hur platsen skulle kunna användas i framtiden.

Fastfrusen näckrosblomma.

Foto publicerat i UNT. Jag installerar Näckrosen. Foto: Tomas Lundin.

Bänken som någon burit ut på bryggan. Foto: Shawn Boye.

Snön har fallit på bryggan och blomman.

3.9 UNDER INSTALLATIONSTIDEN

Installationen gick att se och besöka under en av Sveriges kallaste månader, trots detta var den ändå flitigt besökt. Min gångväg till arbetet gick förbi Näckrosen och nästan varje gång jag passerade var det någon som fotade, tittade eller befann sig ute på bryggan.

Jag upptäckte att de flesta besökarna inte använde min hashtag på Instagram utan en som hette #alltljuspåupsala. Den hashtagen hade vid festivalens slut 271 fotografier på alla femton ljusinstallationer där Näckrosen framträdde på flest bilder, totalt 32 stycken. De två ljusinstallationer som syntes näst mest, med 25 fotografier vardera, var Gustavianums kupol och Islandsfallet. Detta skedde utan att jag själv lagt upp bilder eller bett någon som jag känner att göra det. Majoriteten av bilderna publicerades av folk jag inte känner, fast Näckrosen inte ens var en del av festivalens program. På min egen hashtag #näckrosen_fyrisån publicerades 33 fotografier på installationen, men där lade jag själv upp 7 bilder. På #alltljuspåupsala kunde jag följa min installation regelbundet under hela månaden. Det var genom bilderna på detta sociala medium som jag märkte att lampan i

blomman slocknat och att det var någon som burit ut en bänk på bryggan. Lampan lagade jag följande dag och bänken lät jag stå kvar tills det var någon som tyckte att den skulle bort en vecka senare. Under vecka tre på installationstiden passerade jag en lördagseftermiddag och såg att någon dragit upp den lilla bryggan med näckrosblomman på den stora bryggan (vilket jag sedan också lade märke till på Instagram). Sladden till lampan satt fast i en tamp som i sin tur var förankrad i den stora bryggan, vilket gjorde det möjligt att dra in blomman till den stora bryggan. Det var precis vad någon gjort och sedan tagit i och dragit upp den på den stora bryggan, vilket draggat ankaret. Det var ingen skada på blomman och jag och min vän Frida Josefsson puttade i den igen. Efter den incidenten flöt näckrosblomman lite längre ner i ån men det var nästan inte märkbart.

På mitt event på Facebook var det 62 stycken av mina vänner som tackade ja till att besöka installationen. Jag upptäckte en bild på Facebook som fotografen Johannes Rousseau tagit på Näckrosen. Han har en sida som heter Beautiful Uppsala där han publicerat ett fotografi på

Skärmavbildning från Facebook. Foto: Johannes Rousseau. (<http://www.facebook.com/photo.php?fbid=261768133946257&set=pb.130700513719687-2207520000.1357162514&type=3&theater>)

Gustavianum och den upplysta kupolen.
Foto: Tor Johnsson.

Islandsfallet och sirener (en slags nymfer/väsen).
Foto: Tor Johnsson.

installationen som 914 personer gillat, 151 personer delat och 42 personer kommenterat (Facebook – Beautiful Uppsala 2012). De kommentarerna bestod av bland annat; ”den vackraste bilden jag sett från Uppsala” och ”fint och stämningsfullt”. En av de som delade med sig av bilden på sin egen Facebook sida var marknadsbolaget Destination Uppsala där de har skrivit ”Allt ljus på Uppsala lyser upp staden. Visst får näckrosen Fyrisån att se magisk ut? Vilken vacker stad vi bor i!”

I samtal med Rosita Eriksson som arbetar på Uppsala Citysamverkan AB berättade hon att det var många som trott att Näckrosen var en del av ljusfestivalen Allt ljus på Uppsala⁶. Hon sa till mig ”att installationen var lika bra som de andra i festivalen, till och med bättre än vissa andra”.

Upsala Nya Tidning publicerade tre bilder på installationen i tidningen. Den första publicerades i artikeln I kväll drar ljusfestivalen i gång efter att de intervjuat mig om bygget och installationen på plats (Lindström

2012). Den andra var med på framsidan och presenterade ”Ljusfest i centrum”. Den tredje publicerades i kulturdelen i en recension om festivalen (Johans 2012). Reportern Joakim Malmberg skrev ytterligare en recension i UNT City’s bilaga där Näckrosen inte nämns som en del av festivalen. Däremot skrev Malmberg om installationen när han recenserade ljusinstallationen på S:t Olofsbron bredvid Näckrosen. Där skrev han om några som besökte S:t Olofsbron; ”en familj som tittar mer på en upplyst näckros vid en flytbrygga” (Malmberg 2012).

Den sista veckan kom snön och kylan och vid tidpunkten för att montera ner installationen var bryggan täckt av snö och blomman fastfusen i isen. Måndagen den 3 december arbetade jag och min pappa Roland Löfstedt i flera timmar i nästan minus 20 grader. Efter vissa komplikationer slutade det med att vi stod i en eka på isen och spettade loss blomman och drog upp den med draghjälp från en bil. Annars kanske den hade varit kvar tills våren.

⁶ Rosita Eriksson, Uppsala Citysamverkan AB, möte 23 november 2012.

Del 4: Diskussion

Under en månad i november 2012 gick det att se en flytande näckros spegla sig i Fyrisån.
Foto: Tor Johnsson.

4.1 BEGREPPET

KAN GE BESTÅENDE RESULTAT

Nationalencyklopedin beskriver temporär som ”något som gäller för endast begränsad tid och som inte ger ett bestående resultat”. Jag håller med om att det står för något som finns under en bestämd tid men jag delar inte åsikten om att det inte ger ett bestående resultat. Jag tycker att temporär landskapsarkitektur kan ge ett varaktigt resultat och den varaktigheten behöver inte innebära något materiellt. Den kan ta form som till exempel minnen man bär med sig, underlag till andra lösningar eller som ett hopp om att något liknade ska hända igen. Det kan man till exempel se bevis på i kommentarerna om Näckrosen. Att den exempelvis gav upphov till minnen från barndomen, en oväntad vackrare syn av Uppsala, hopp om en permanent flytbrygga eller hopp om att något liknande kan hända igen.

DEFINITION

I min förståelse för vad temporär landskapsarkitektur är har Diana Balmori's förklaring haft stort inflytande på min egen definition (Balmori & Conan 2010, s. 117). Hon förklarar det som tidsbestämda projekt där tidsaspekten verkar som en designfaktor. Hon förklarar det också som projekt som skänker mycket glädje och som gör landskapets drag mer tydliga och synliga. Dessa aspekter bevisade jag med hjälp av min installation. För det första var Näckrosen tillfällig och gestaltad för ett tillfälligt bruk. Men jag vill inte säga att gestaltningen är tillfälligt utformad utan att tidsaspekten fungerat som en inflytande faktor under gestaltungsarbetet. Tidsaspekten verkade alltså som en del av det ramverk jag utgick ifrån när jag gestaltade installationen. Vad det gäller glädje och landskapets drag så framkom det också av besökares kommentarer. En av de mest framträdande upplevelserna var att besökare kände glädje och stämning och det bevisar att det stämmer överens med Balmori's definition. Att landskapets drag blev mer synliga och tydliga framkom även eftersom folk skrev att de exempelvis upplevde vattenkontakt, att Fyrisån kändes som en del av staden och att de såg platsens potential som t.ex. ett café. Det visar att platsen förstärktes med hjälp av installationen.

Från Diana Balmori's definition och från de empiriska studierna av min installation har jag dragit slutsatsen att tillfälliga projekt ger människor chansen att ta del av något som inte är bestående och på så vis har man tagit del av en gemenskap som fick den möjligheten. Man kanske känner glädje och lycka för att man fick den chansen. Från övriga litteraturstudier har jag också fått förståelsen att temporär landskapsarkitektur är

tidsbestämda projekt som fyller ett specifikt syfte där projektet kan vara en engångsföreteelse eller ske igen. Det stämmer även överens med Näckrosen eftersom installationens syfte var att göra Fyrisån tillgänglig för människor, förstärka platsen och skapa nya upplevelsedimensioner. Det var en engångsföreteelse som jag hoppas kommer att inspirera hur å-rummet kan användas i framtiden och väcka fina minnen hos människor.

DEN MJUKA BILDEN AV STADEN

Litteraturstudien talar för att den mjuka bilden av staden, som event och installationer, är minst lika viktig för människors välbefinnande som den hårda infrastrukturen. Jag ser staden som en mjukvara, att det är folket som gör den och inte infrastrukturen och byggnaderna. En stad utan människor med tomma hus och gator är för mig en död stad. Jag tror att temporära stadsrum tillför mycket till denna mjukvara, för att hålla staden intressant genom nya upplevelser, aktiviteter och mötesplatser för befolkningen.

Litteraturstudien visar att gestaltningen har direkt inverkan på hur vi upplever och använder en plats. Det är viktigt att påverka människor känslomässigt eftersom det är då de verkligen tycker till och orkar delta i förändringsprocesser. Kommentarer från besökare till Näckrosen visade att de blev känslomässigt berörda. Tillfällig landskapsarkitektur kan förmedla glädje, nya upplevelser och ge upphov till olika typer av känslor. Den kan ha en stor inverkan på hur vi ser den byggda miljön, den öppnar våra ögon för variation, spontanitet och inspirerar. Den kan faktiskt förändra vår stadsbild. Enligt Köpenhamns kommun hjälper den temporära landskapsarkitekturen att förändra folks uppfattning i positiv riktning genom att skapa stadsliv och nya aktiviteter. Det anser jag att min installation också gjorde. Den gav ett nytt sätt att befinna sig i ån och folk valde att besöka installationen och därför bidrog de till ett stadsliv på platsen, som inte fanns innan och som inte kommer att finnas efter installationen.

EN ARKITEKTUR FÖR ATT TESTA LÖSNINGAR

Begreppet temporär landskapsarkitektur är i sig svårt att definiera och det har en stor bredd men litteraturstudien visar att det är något som har funnits väldigt länge och som utvecklas ännu idag. Det kan ses som en arkitektur som försöker anpassa sig till samhället som råder, som försöker fylla ett specifikt syfte under en begränsad tid. Dagens fokuspunkter inom begreppet har olika

områden. Litteraturstudien visar att den temporära landskapsarkitekturen är en beprövad typ av arkitektur för att testa lösningar i full skala. I detta provande kan man göra befolkningen delaktig och skapa en lokal förankring i projektet, som i exemplet om Castro Plaza (sid 19). Det ledde till en mer demokratisk process där invånare fick vara med och testa och tycka till om hur staden skulle utvecklas. Det ger verklighetsanknutna planerings- och gestaltungsunderlag för utemiljöer som landskapsarkitekter kan ta del av. Detta område inom temporär landskapsarkitektur tycker jag är helt fantastiskt eftersom det i många sammanhang har visat sig fylla människors önskemål och behov som i sin tur har lett till mer anknytning till samt omsorg för platser. I mitt projekt testade jag om människor besökte en flytbrygga och vad den i sådant fall kan skänka för upplevelser. Det visade sig att människor uppskattade installationen och kommentarerna visar att de som besökte den upplevde många olika typer av upplevelser med hjälp av flera sinnen.

GER UTRYMME FÖR KREATIVITET

En annan aspekt som den temporära landskapsarkitekturen medför är ett mycket större utrymme för kreativitet och nytänkande idéer. Det är lättare att starta utmanande kortvariga projekt eftersom de är just tillfälliga och de kan i princip bestå av vad som helst. Det är ofta "utanför boxen" som man finner kreativa lösningar som i sin tur kan utveckla arkitekturidealen. Tillfälligheten gör det även möjligt att ha ett specifikt budskap med installationen. Med Näckrosen förmedlade jag ett nytt sätt att befinna sig i Fyrisån i centrala Uppsala.

Temporära projekt kan betyda något som väcker tankar eller debatt, eller som förmedlar en specifik kunskap. Provisoriska projekt tillåts detta eftersom de inte behöver ta hänsyn till den perfektionism om att tillfredsställa alla, som ofta permanenta lösningar behöver. Temporär landskapsarkitektur är relativt lätta projekt att starta eftersom tillfälligheten får handläggare att slappna av. Det skapar även möjligheten att modifiera projektet under tidens gång, eftersom de inte är bestående. Om projektet visar bra resultat kan det övergå till en permanent lösning, som exempelvis projektet på Time's Square (sid 21).

FLEXIBEL ARKITEKTUR

Jag tycker att det är viktigt att inte tillåta tillfällig arkitektur att vara slit-och-släng projekt. Det är en rådande attityd som finns i dagens samhälle och det verkar vara vanligare att slänga och köpa nytt istället för att laga eller återanvända. Man skulle kunna använda material som finns, återanvända och skapa intressanta installationer. Vi skulle kunna rusta upp eftersatta platser och byggnader som finns istället för att bygga nya. Den lärdomen fick jag av Peter Ullstad från Codesign som

uppfört en skola i en industrilokal med rivningskontrakt. De använde sig av material som går att återanvända till något annat. Den temporära arkitekturen kan ses som en mer flexibel arkitektur, anpassad för rådande behov.

FLEXIBEL PLANERINGSPOLITIK

Tillfälliga projekt kan möjliggöra en lösning för eftersatta platser eller ställen i krissituationer. De kan fylla ett specifikt syfte som finns idag som kanske inte finns i morgon. De ger möjlighet för en flexibel planeringspolitik som kan bejaka dagens behov. Jag ser det som en funktionsduglig typ av arkitektur i dagsläget eftersom många delar av världen har en svag ekonomisk situation. Det har skett förändringar i vårt samhälle som runt om i världen lämnat många byggnader och stadsrum tomma och eftersatta. Temporära projekt gör det möjligt att försöka lösa de problemen både i det korta och långa perspektivet, där tillfälliga lokala initiativ kan återuppliva ett samhälle. Se på Newcastle där staden kom till liv igen (sid 20-21).

KAN GÖRA EN PLATS TILLGÄNGLIG OCH ANVÄND

Tillfällig landskapsarkitektur kan göra att en otillgänglig och oanvänd plats blir åtkomlig och utnyttjad av människor. Castro plaza och Time's Square var platser för bilar, otillgängliga för människor men som idag är ställen där folk umgås. Fyrisån är ett centralt vattenrum i Uppsala som man inte kan vistas i men med hjälp av Näckrosen kunde folk under en månad befinna sig i ån och bidra med ett socialt stadsliv på platsen. Tillfälliga stadsrum livar upp staden och dess invånare och kan stå för en frizon från det kommersiella i centrum. Jag tycker som Marcus Westbury att städer är experiment och att det inte finns någon poäng med att vänta på den perfekta lösningen, för den finns inte.

4.2 INSTALLATIONEN

ALLT LJUS PÅ UPPSALA

Att uppföra installationen under november, samtidigt som Allt ljus på Uppsala, låg bra i tiden. Det är en av de mörkaste månaderna under året, innan jul-belysningen ger extra ljus åt staden. Jag tror att det var därför festivalen och min egen installation blev så pass uppskattade.

Beslutet att ha Näckrosen uppe samtidigt som festivalen gav mig extra uppmärksamhet och besökare, vilket jag är väldigt tacksam för. Om den inte hade funnits samtidigt som festivalen tror jag att färre hade besökt installationen. Om Näckrosen hade uppförts på sommarhalvåret hade effekten av belysningen inte varit lika framträdande och en stor del av dess charm hade inte framkommit.

Näckrosen var inte en del av ljusfestivalens program men det var ändå många som trodde det. Det framgick bland annat via Instagram där Näckrosen var den mest framträdande installationen under hashtagen #alltljuspåupsala. Det spelar ingen roll för mig vad folk trodde och jag upplevde det som glädjande att folk tyckte att den passade in i festivalen. Jag fick även den bekräftelsen av en av de ansvariga för festivalen, Rosita Eriksson, som sade att Näckrosen var bättre än vissa andra ljusinstallationer i festivalen.

GESTALTNINGSPROCESS

Vid projektets start hade jag valt fyra platser och till dem utformat varsin installationsidé. Hela den processen att presentera dem för inblandade och välja en plats samt idé att arbeta vidare med tog lång tid. Utgångspunkten var att vidareutveckla en installation men det var svårt att ta det beslutet. När det valet väl var gjort var det svårt att helt släppa de andra förslagen i tankarna. Jag tror att den processen gjorde att jag fick mindre tid, fysiskt och mentalt, för att skissa på gestaltningen av Näckrosen. Jag kände ambivalens eftersom jag var själv i gestaltningsarbetet och det var inte förrän i ett relativt sent skede som jag fick och valde att ta hjälp med formgivningen. De kommentarerna jag fick var väldigt viktiga för mitt självförtroende i gestaltningsarbetet och för att kunna lägga beslut jag tagit bakom mig och inte älta dem. Jag tror att det är otroligt viktigt att släppa in andra människor i sin gestaltningsprocess, det är alltid berikande.

Min erfarenhet är att en stor del av gestaltningsarbetet handlar om att ta aktiva beslut och att hela tiden fråga sig varför man tar de valen. I detta projekt har jag arbetat efter ett koncept och jag anser att den konceptuella gestaltningen är en metod inom landskapsarkitekturen som hjälper arkitekten att ta beslut om utförandet. Metodens syfte är att det ska vara lättare att ta besluten eftersom det handlar om att ta valen inom konceptets ramverk. Konceptet ska leda arkitekten framåt och stå

som grund för valen. Gestaltningen av installationen hade ett tydligt näckroskoncept och det gjorde det lättare att ta beslut om utförandet, det i sin tur möjliggjorde en relativt kort och konkret gestaltningsfas.

VARFÖR LYCKAD?

Innan installationen var färdigställd hade jag en rädsla för att den skulle bli dålig, att ingen skulle besöka den. Förmodligen var det den utdragna gestaltningsprocessen som gjorde mig orolig. Men när installationen var klar kände jag mig nöjd över utförandet och jag märkte att många besökte den. Jag gick förbi Näckrosen nästan varje dag och kände mig stolt. Jag tror att installationen blev lyckad tack vare flera anledningar. Dels för att den gjorde Fyrisån tillgänglig och skapade en plats att fysiskt befinna sig på i ån. Innan Näckrosen var det inte möjligt att vistas i ån och därför förstärkte den platsen radikalt och skapade nya vyer och upplevelser.

En annan aspekt är installationens gestaltning. Näckrostemat var lätt att känna igen vilket gjorde att många fick en personlig bild av temat, som bland annat väckte minnen, glädje och stämning. Temat är egentligen ganska banalt men jag antar att det är just därför som folk uppskattade det. Det var inte provocerande, modernt eller abstrakt utan det hade ett tydligt formspråk som många kände igen och som triggade personliga upplevelser. Det kan också ha handlat om en slags stilrenhet. Flera besökare upplevde installationen som estetiskt tilltalande och jag tror att det till stor del berodde på att gestaltningen var lättolkad men också för att den lämnade utrymme för tankar och fantasier. Jag hade ett budskap med min gestaltning som bestod av att förstärka åns karaktär och tillgänglighet och jag tror att jag lyckades förmedla det budskapet. Folk såg att installationen hade mening.

Ett annat förhållande som kan ha tilltalat besökare är den glidande skalan mellan det fina och lugnande samt det obehagliga och spännande. Installationen kan ha upplevt som åtråvärd av sin utformning och chans till vattenkontakt men samtidigt spännande och obehaglig av vistelsen nära vattnet. En slags skräckblandad förtjusning som gjorde att besökare fick en förhöjd upplevelse. Det framgick från kommentarerna där folk exempelvis skrev att det var vingligt, spännande och hisnande.

En ytterligare aspekt som jag anser blev bra var den planerade ljussättningen i kombination med materialen, de passade bra ihop. Tack vare det upplevdes det gröna gräset som varmt och inbjudande medan den vita blomman upplevdes som kall och onåbar, de kontrasterade varandra på ett vackert sätt. Kontraster har en tendens att göra saker mer effektfulla. Jag och Anders

Alin från Fergin Sverige AB testade inte olika ljus i full skala vid installationen. Däremot hade vi ett möte innan monteringen där jag förklarade för honom hur jag ville att det skulle se ut, ett varmt ljus på bryggan och ett kallt ljus på blomman. Idén med ljuset var alltså förutbestämd men det var först vid monteringen som jag kunde se att det blev lyckat.

Att min installation ansågs bättre än vissa andra i ljusfestivalen kan ha att göra med att jag hade mer tid och engagemang än andra deltagare, men jag tror inte det. Näckrosen gjorde det möjligt att interagera med ån och skapade vattenkontakt och nya upplevelser. Den skänkte bland annat stämning, lugn, spänning, hopp och gav upphov till tankar och fantasier. Jag har lärt mig att gestaltningen av en plats har stor betydelse för vad folk får för upplevelser. En genomarbetad utformning med ett budskap når oftare fram till mottagaren, än en icke genomarbetad, och det är då en plats kan upplevas som viktig och betydelsefull.

LOKAL FÖRANKRING

Jag är född och bosatt i Uppsala vilket gör att jag känner staden väl. På så vis var det relativt lätt att hitta fyra platser som jag ansåg var otillgängliga och oanvända. Jag visste att Fyrisån är en otrolig tillgång för invånarna och jag har sett samt upplevt ett behov av att använda den mer. Jag fick under projektets start höra att installationen i ån förmodligen skulle bli den svåraste att genomföra men det hindrade mig inte, utan snarare motiverade mig. Det kändes givande att genomföra det projekt som två av mina sponsorer var mest intresserade av. Jag tror att det är väldigt viktigt att ha lokal förankring inom landskapsarkitekturen så att den får anknytning till platsen, rådande behov och önskemål. I det här projektet var den lokala förankringen jag själv. Det är i och för sig en smal variant av lokalt stöd. Jag anser att landskapsarkitekturen är till för folket och därför är det bra att veta vad människor tycker. En bredare medborgardialog är i stort sett alltid bättre för ett projekt och dess resultat. I min gestaltning fanns det inte tid och resurser för en medborgardialog innan gestaltningen utan den skedde medan installationen gick att besöka. Det gav mig insikter om vad Näckrosen gav för upplevelser till folk som besökte den.

FÖRHÅLLNINGSSÄTT

Bygget av installationen hade varit omöjligt att genomföra själv rent fysiskt och tidsmässigt. Som tur var fick jag hjälp av min familj och några vänner så att det kunde realiseras. Det är jag otroligt tacksam för. När jag ser på projektet i efterhand tycker jag att själva byggfasen gick väldigt bra. Jag har erfarenhet av andra fullskaleprojekt, installationer, i min utbildning där vi stött på många olika yttre faktorer som begränsat oss i gestaltningen och bygget. Det inbringade en viss oro hos mig men

uppförandet av Näckrosen gick som planerat. Jag upplever att mina erfarenheter från tidigare projekt har gett mig bättre förutsättningar för detta projekt. Jag har varit väldigt noggrann med kontakter, gestaltungsarbetet och utförandet. Jag har arbetat pragmatiskt och vänt motgångar till nya förutsättningar. Som till exempel när jag gick från idén om en rund brygga till en rektangulär. Då bestämde jag mig enbart för att gestalta på ett annat sätt och för att inte fastna i bytet som ett problem. Jag upplevde en känsla inom mig som sa vad det viktigaste i gestaltningen var, och det valde jag inte bort utan kämpade för. Det bestod av själva bryggan gestaltad som blad och en friliggande blomma i vattnet.

Som sagt har jag inom detta projekt agerat som projektledare, gestaltande landskapsarkitekt, konstruktör, byggnadsarbetare, förvaltare och utvärderare. Det har under flera tillfällen varit väldigt stressigt och svårt att hålla redan på allt men samtidigt väldigt kul att styra över hela projektet själv. Jag tror att det var en fördel att arbeta ensam eftersom det gav mig full kontroll men också en nackdel eftersom det gjorde mig stressad och orolig. Om det hade gått dåligt hade det enbart varit mitt fel och mitt ansvar. Om det hade varit fler än jag som gestaltat Näckrosen så hade jag förmodligen varit mindre stressad men också förmodligen mindre nöjd med utformningen. Eftersom det antagligen inneburit att gruppen kompromissat mellan olika viljor och skapat en blandning av olika idéer. Ibland kan det vara bättre med flera viljor och idéer men i det här fallet så upplevde jag att installationen blev stilren av min personliga stil.

När installationen stod klar insåg jag att mina tankar och planer om utförandet stämde väl överens med verkligheten. Detta gjorde att resultatet till stor del ser ut som jag planerat och visualiserat. Det upplevde jag som väldigt tillfredställande.

KOMMENTARER - NYA UPPLEVELSER

Jag trodde inte att så många skulle lämna kommentarer om min installation så jag blev både förvånad och glad över att ha samlat in 261 stycken. Jag såg ett mönster i kommentarerna och delade in dem i kategorier. Valet blev att ha minst fem liknade synpunkter i en kategori. Det blev kanske onödigt många kategorier men jag ville inte kategorisera kommentarer som inte liknade varandra. Hade jag skapat andra kategorier hade jag kanske sett andra mönster och sammanhang.

De tre mest framträdande upplevelsekategorierna hos besökarna var Bra och fin, Glädje och Stämning och Vatten och vattenkontakt. Svaren visar att installationen lyckades med att vara estetiskt tilltalande och att den förmedlade nya upplevelser på platsen som glädje och närhet till vattnet. Min intention med installationen var att göra ån mer tillgänglig samt skapa vattenkontakt och kommentarerna visar att jag lyckades med det.

De följande kategorierna Lugn, Obehag och spänning, Sommar, värme och ljus och Fantasi och saga hade jag tänkt skulle framträda. Jag hade däremot inte tänkt att lugn skulle vara en sådan representativ kategori. Det ser jag ändå som positivt eftersom jag lyckades skapa en lugn plats mitt i centrala Uppsala. Lugna platser i city är oftast förhållandevis få och eftertraktade.

Efter det kom kategorin Tro, hopp och kärlek och det var en ren chock. Det upplevde jag i och för sig också som positivt och det bevisar att installationen kunde inbringa ett hopp om en bättre dag och att den skapade en plats där folk pussades för första gången.

Det fanns en förhoppning om att kategorin Nytt skulle vara mer framträdande än vad den var. Att flera besökare skulle uppleva att installationen gav en ny syn av ån och av Uppsala, men jag är ändå glad att folk över huvud taget upplevde det.

En kategori som gjorde mig mindre glad var Fult och dåligt, fast jag uppfattade den som ganska okritisk eftersom den bestod av kommentarer som fult, skit och dum.

De kritiskt negativa kommentarerna jag fick om gestaltningen var ”snyggt men flera”, ”gärna upplyst näckros plus flera upplysta”, ”löven är vänta åt fel håll”, ”bryggan borde ha varit rund” och ”lite för mycket”. Angående antalet blommor så håller jag med om att det kunde ha varit mer effektivt med fler näckrosblommor. Jag tror att det hade blivit bättre men det fanns inte tid för det. Det finns en poäng med att göra överdrivna temporära installationer, det är förmodligen då de ger mest intryck och har möjlighet att sprida ett budskap. Näckrosen bestod av ett tydligt tema och det är kanske därför som någon upplevde den som ”lite för mycket”. Kommentaren om bryggans form upplevde jag som lite komisk eftersom det var min ursprungsplan att göra den rund. Beslutet att låna kommunens bryggor anser jag var bättre. Jag fick möjligheten att använda bryggor som egentligen hade ett annat syfte under sommartid och som efter installationen kunde återgå till det syftet (kajakbryggor). Installationen bestod alltså av en resurs som redan fanns. Jag upplevde det även som bättre eftersom det fick mig att arbeta med konstgräs, det skapade mer värme, struktur och liv på bryggan. Kommentaren om att löven var vänta åt fel håll känns mer som ett konstaterande. Det beslutet är jag nöjd med eftersom det gav en mindre realistisk lekfull bild av näckrosen och gräset fick möjligheten att ta hela bryggan i anspråk.

Av installationen, kommentarerna och teoristudierna har jag lärt mig att människor upplever sin miljö på ett väldigt känslomässigt sätt. Det är något som jag kommer att ta med mig i framtiden och försöka gestalta utefter. Jag tror att min installation upplevdes på ett känslomässigt sätt eftersom den gjorde det möjligt att uppleva platsen

genom flera olika sinnen samtidigt. Folk använde hörseln när de lyssnade på bruset av vattnet, balansen när de gick på bryggan, synen för att tolka gestaltningen och känseln när de gick på konstgräset.

Kommentarerna indikerar att jag lyckades besvara mina frågeställningar om att göra platsen tillgänglig och använd samt att ge den nya upplevelsevärden. Där antalet synpunkter bevisar att folk fysiskt varit på platsen och innehållet i kommentarerna visar vad besökare upplevt för nya typer av erfarenheter.

VANDALISERING

Innan realiseringen gjorde jag mig redo på att installationen skulle bli vandaliserad på något vis. Det som hände under uppförandet var att sladden i lampan rycktes ut och att någon drog upp den lilla bryggan på den stora. Det tolkar jag inte som vandalisering utan som nyfikenhet. Folk har ryckt och dragit i tampen till den flytande blomman, förmodligen för att de ville se hur den såg ut inuti. Jag tolkar också den uteblivna vandaliseringen som att människor uppskattade installationen.

SLIT-OCH-SLÄNG

Jag ville inte skapa en installation som bestod av slit-och-släng material och det lyckades jag delvis med. Bryggan lånade jag av kommunen och den kommer att återgå till sitt vanliga syfte under nästa sommar som kajakbrygga. Den lilla bryggan till blomman återvände till sin ägare Per-Rickard Rönberg från Uppsala kommun. Belysningen var också material som jag hade lånat och som återgick till Fergin Sverige AB. De andra materialen konstgräs, geotextil, armeringsjärn och tyg hade jag inte lånat. Konstgräset var svårt att montera av på grund av mycket snö och kyla så det rycktes bort och kastades, likaså geotextilen. Om konstgräset hade monterats av vid ett bättre väder hade det kanske gått att återanvända. Geotextilen var redan använd när jag fick den och så pass sliten att den var redo att kastas. Konstruktionen av armeringsjärn och tyg har jag sparat för att kunna montera ihop den igen vid tillfälle. Näckrosen gick att genomföra med relativt få medel och jag tror att den i förhållande till sin låga kostnad gav många upplevelser till besökare.

SOCIALA MEDIER

Under installationstiden kunde jag följa Näckrosen via ett socialt medium där det lades upp en ny bild nästan varje dag. Det hade jag verkligen inte tänkt skulle hända. Jag tror att temporära projekt ger utrymme för en direkt kommunikation om stadsrummet. Sociala medier eller en mobilapplikation skulle kunna vara en viktig källa för att samla in material som kan säga vad befolkningen tycker om ett projekt. Det är ett forum som de flesta i dagens samhälle använder och det är lätt att gilla eller lägga

upp en bild och skiva vad man har för åsikter. Det är ett arbetssätt som jag tror kommer bli mer betydelsefullt i framtiden, för en bredare medborgardialog.

LEVANDE STAD, LEVANDE PLANERING

Jag ville med hjälp av min installation få folk att uppmärksamma att temporär landskapsarkitektur är en möjlighet i staden och att en otillgänglig plats kan bli så mycket mer än vad den är. En plats är inte oföränderlig utan den kan ändras för en period och upplevas annorlunda. Jag ville visa att det går att använda ett outnyttjat stadsrum medan det finns och att man inte behöver vänta på att det ska byggas något permanent. Platser är levande och föränderliga och ofta behövs det inte så mycket medel för att kunna omvandla dem, som till exempel en picknickfilt på en gräsmatta. Jag ville uppmana folk att ta tillvara på chansen att skapa temporär landskapsarkitektur. Vem som helst kan egentligen ansöka om tillstånd hos polisen att skapa en installation på en offentlig plats. Jag tror att det skulle kunna skapa en väldigt intressant stad.

Uppsatsen visar att tillfällig landskapsarkitektur är en bra typ av arkitektur för att testa lösningar i full skala och för att fylla ett behov i tid. Den skapar ett arbetssätt som möjliggör en flexibel planering av staden och en innovativ markanvändning. En planering där man kan lära sig av erfarenheter och kommunicera mellan professioner och med den lokala befolkningen. Jag ville inspirera hur man kan använda å-rummet i framtiden och visa att en temporär plats kan ge kunskap om vad befolkningen tycker, upplever och önskar. Det kan man ta fasta på i planeringssammanhang och skapa en mer verklighetsanknuten planläggning.

Min installation Näckrosen – En tillfällig plats i Fyrisån gjorde att en redan existerande plats upplevdes annorlunda under en månad och jag hoppas att den upplevelsen lever vidare i folks minnen för att inspirera och glädja.

Del 5: Källor

Min syster Malin Löfstedt besöker installationen.

5.1 KÄLLOR

- Albertsdóttir, E. (2009). Ett hållbart stadsliv. [Elektronisk] *Nationalencyklopedin*, 26 juni. Tillgänglig: http://www.ne.se/static/utskick/nyhetsbrev/resources/09v24_prosp_rep6.jsp?login=yes [2012-10-23]
- Allt ljus på Uppsala. (2012). *Allt ljus på Uppsala 2012*. [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.alltljuspauppsala.se/start1.aspx> [2012-12-18]
- Andersson, K. (2011). Temporalitet och permanens. [Elektronisk] *Movium – SLU:s tankesmedja för hållbar stadsutveckling*, 19 oktober. Tillgänglig: <http://www.movium-slu.se/temporalitet-med-permanens> [2012-10-01]
- Balmori, D. & Conan, M. (2010). *A landscape manifesto*. New Haven: Yale University Press.
- Bandolin, G. (2010). Staden behöver informella och föränderliga platser. *Arkitektur*, nr 8, ss. 16-17.
- Björklund, M. (2012). Nya lösningar växer fram i den grekiska krisens spår. *Dagens Nyheter*, 12 februari.
- Boverket. (2002). *Stadsplanera – istället för trafikplanera och bebyggelseplanera*. Karlskrona: Boverket.
- Boverket. (2010). *Socialt hållbar stadsutveckling – en kunskapsöversikt*. [Elektronisk] Regeringsuppdrag: IJ2009/1746/IU. Tillgänglig: <http://www.boverket.se/Om-Boverket/Webbokhandel/Publikationer/2010/Socialt-hallbar-stadsutveckling/> [2012-10-09]
- Calderon, C. (2011). En ny form för offentliga rum som börjar i det tillfälliga. *Arkitektur*, nr 1, ss. 12-13.
- Carmona, M. (2003). *Public Places – Urban Spaces: the dimension of urban design*. Boston, MA: Architectural Press.
- Den virtuella floran. (2009-03-02). *Vit näckros. Nymphaea alba L.* [Elektronisk] Tillgänglig: <http://linnaeus.nrm.se/flora/di/nymphaea/nymph/nympalb.html> [2012-11-12]
- Destination Uppsala. (2012-02-03). *Å-rummet*. [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.destinationuppsala.se/DynPage.aspx?id=9585&fmid=3366> [2012-11-12]
- Facebook – Beautiful Uppsala. (2012). *Allt ljus på Uppsala – installation näckrosen*. [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.facebook.com/photo.php?fbid=261768133946257&set=pb.130700513719687.-2207520000.1357310741&type=3&theater> [2012-12-18]
- Falkheden, L. (2005). Initiativ för hållbar utveckling i staden. I Broms Wessel, O., Tunström, M & Bradley, K. (red.) *Bor vi i samma stad? Om stadsutveckling, mångfald och rättvisa*. Stockholm: Pocky.
- Fyrisåns vattenförbund. (2006-12-07). *Markanvändning*. [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.fyrisan.se/page.asp?categoryID=23&pageID=12> [2012-11-12]
- Garvin, A. (2011). *Public Parks: The Key to Livable Communities*. New York: W. W. Norton & Co.
- Gehl Architects. (2012). *New York; Urban Realm & Bicycle Strategy*. [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.gehlarchitects.com/#/378166/> [2012-12-29]
- Hartman, S. (2003). *Skrivhandledning för examensarbeten och rapporter*. Stockholm: Natur och kultur.
- Ibelings, H. (2003). Mobile architecture in the twentieth century. I Melis, L. (red.) *Parasite Paradise: A Manifesto for Temporary Architecture and Flexible Urbanism*. Rotterdam: NAI Publishers.
- Jodidio, P. (2011). *Temporary architecture now!* Cologne: Taschen.
- Johans, S. (2012). Och det blev ljus. *Upsala Nya Tidning*, 4 november.
- Johansson, A-K., Kollberg, S. & Bergström, K. (2009). *Grönområden för fler – En vägledning för bedömning av närhet och attraktivitet för bättre hälsa*. Östersund: Statens folkhälsoinstitut. (Statens folkhälsoinstitut Rapport, 209:02). [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.fhi.se/PageFiles/3834/R2009-2-Gronomraden-for-fler.pdf> [2012-10-25]
- Københavns Kommune – Teknik og Miljøforvaltningen. (2012). *Mulighed for midlertidige anvendelser*. [Elektronisk] Tillgänglig: http://www.eukn.dk/eukn/documents/D10478__KBHs%20kommune%20Mulighed%20for%20midlertidige%20anvendelser.pdf [2012-10-09]
- Landry, C. (2008). *The Creative City: A Toolkit for urban innovators*. Second edition. London: Earthscan.
- Lynch, K. (1972). *What Time is This Place?* Cambridge: The MIT Press.
- Lindström, L. (2012). I kväll drar ljusfestivalen i gång. *Upsala Nya Tidning*, 2 november.

- Lindvall, M. (2012). Ett dopp i Fyrisån kanske? [Elektronisk] *Upsala Nya Tidning*, 29 juni. Tillgänglig: <http://www.unt.se/inc/print/ett-dopp-i-fyrisan-kanske-1783850-default.aspx> [2012-11-09]
- Lynch, K. (1960). *The Image of the City*. Cambridge: The MIT Press.
- Lynch, K. (1972). *What Time is This Place?* Cambridge: The MIT Press.
- Malmberg, J. (2012). Ljusfest. *Upsala Nya Tidning City bilaga*, nr 37, 9 november.
- Marot, S. (2003). *Sub-urbanism and the art of memory*. London: Architectural.
- Mayo, James M. (2009). Temporary landscapes. *Journal of Architectural and Planning Research*, vol. 26:2, ss. 124-135
- Montgomery, J. (1995). Animation: a plea for activity in urban spaces. *Urban Design Quarterly*, vol 53, ss.15-17.
- Montgomery, J. (1998). Making a City: Urbanity, Vitality and Urban Design. *Journal of Urban Design*, vol 3, ss. 93-116.
- Nationalencyklopedin. (2013, januari 1). *City*. [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.ne.se/lang/city/145394> [2013-01-01]
- Nationalencyklopedin. (2013, januari 26). *Facebook*. [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.ne.se/facebook> [2013-01-26]
- Nationalencyklopedin. (2012, november 9). *Färgsymbolik*. [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.ne.se/färgsymbolik> [2012-11-09]
- Nationalencyklopedin. (2012, oktober 23). *Installation*. [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.ne.se/kort/installation/1187519> [2012-10-23]
- Nationalencyklopedin. (2012, oktober 1). *Landskapsarkitektur*. [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.ne.se/lang/landskapsarkitektur> [2012-10-01]
- Nationalencyklopedin. (2012, oktober 24). *Miljöpsykologi*. [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.ne.se/lang/miljöpsykologi> [2012-10-24]
- Nationalencyklopedin. (2013a, januari 27). *Otillgänglig*. [Elektronisk] Tillgänglig: http://www.ne.se/sve/otillgänglig?i_h_word=otillgänglig [2013-01-27]
- Nationalencyklopedin. (2013b, januari 27). *Oanvänd*. [Elektronisk] Tillgänglig: http://www.ne.se/sve/oanvänd?i_h_word=oanvänd [2013-01-27]
- Nationalencyklopedin. (2012, oktober 2). *Temporär*. [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.ne.se/kort/temporär> [2012-10-02]
- Nationalencyklopedin. (2012, december 18). *Urban*. [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.ne.se/enkel/urban> [2012-12-18]
- Nio, I. (2003). From Cluster to Smallness: Flexible and Temporary Facilities in Leidsche Rijn. I Melis, L. (red.) *Parasite Paradise: A Manifesto for Temporary Architecture and Flexible Urbanism*. Rotterdam: NAI Publishers.
- Nordenheim, I. (2012). Årets försränning lockar rekordmånga till ån. [Elektronisk] *Ergo*, 25 april. Tillgänglig: <http://www.ergo.nu/nyheter/20120425-årets-forsraning-lockar-rekordmanga-till-ån> [2012-11-09]
- Nordström, M. (1994). *Vårt behov av grönska. Några aktuella miljöpsykologiska forskningsresultat*. Stockholm: Bygghörsningsrådet (Bygghörsningsrådet rapport R14:1994)
- Park(ing) Day. (2012). *About Park(ing) Day*. [Elektronisk] Tillgänglig: <http://parkingday.org/about-parking-day/> [2012-09-17]
- Regionplane- och Trafikkontoret. (2001). *Upplevelsevärden. Sociala kvaliteter i den regionala grönsstrukturen*. Stockholm: Regionplane- & Trafikkontoret (Rapport 2001:4).
- Revell, J. (2008). *A guide to photowalking. Revell photography* [Elektronisk] [Blogg]. 27 februari. Tillgänglig: <http://www.revellphotography.com/blog/?p=474> [2012-10-01]
- Smithson, R. (2012). *Introduction to Smithson*. [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.robertsmithson.com/introduction/introduction.htm> [2012-12-19]
- SEEDS Project. (2012). The SEEDS project. [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.seeds-project.com>. [2012-09-13]
- Språkrådet. (2010-09-02). *Hashtag på svenska?* [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.sprakradet.se/7861> [2012-12-18]
- Sveriges Kommuner och Landsting, Vägverket, Banverket & Boverket. (2007). *Trafik för en attraktiv stad (TRAST) – utgåva 2*. [Elektronisk] Tillgänglig:

<http://www.trafikverket.se/Foretag/Planera-och-utreda/Samhallsplanering/Tatort/Trafik-for-en-attractiv-stad/Rapporter-om-TRAST/> [2012-10-15]

Tham, K. (2001). Stadens ordning, stadens lust. I Dalman, E. (red.) *Tänk: 21 inlägg om framtidens städer*. Stockholm: Ordfront.

Undéhn, C. (2012). Temporär arkitektur: Lättare, snabbare, billigare. *RUM, tidskriften om arkitektur, inredning och design*, nr 10, ss. 86-95.

Uppsala City. (2012). *Om Uppsala City*. [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.uppsalacity.se/om-uppsala-city.aspx> [2012-12-18]

Uppsala kommun. (2012a). *Kommunfakta*. [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.uppsala.se/sv/Kommunpolitik/Kommunfakta/> [2012-10-23]

Uppsala kommun. (2012b). *Å vilket liv. Historiska djupdykningar i Fyrisån*. [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.uppsala.se/sv/Kulturfritid/Kultur/Stadsarkivet/Utställningar/A-vilket-liv/> [2012-11-09]

Uppsala kommun. (2012c). *S:t Eriks källa*. [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.uppsala.se/sv/Kulturfritid/Parkerlekplatser/Parker/Rosenparken/St-Eriks-kalla/> [2012-09-17]

Urban Acupuncture Casagrande Laboratory. (2012). *Urban Acupuncture*. [Elektronisk] [Blogg]. Tillgänglig: <http://helsinkiacupuncture.blogspot.se> [2012-10-23]

Vattenmyndigheten Norra Östersjön. (2012). *Fyrisåns avrinningsområde*. [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.vattenmyndigheterna.se/Sv/norra-ostersjon/distriktetsorganisation/delomraden/norrstrom/Pages/fyrisan.aspx> [2012-11-09]

Van Oenen, G. (2003). *The Art of Unsettling: Mobile Architecture and its Political Surplus Value*. I Melis, L. (red.) *Parasite Paradise: A Manifesto for Temporary Architecture and Flexible Urbanism*. Rotterdam: NAI Publishers.

Zintchenko, L. (2009). Oförutsägbarhetens urbana landskap. I Saltzman, K. (red.) *Mellanrummets möjligheter: Studier av föränderliga landskap*. Göteborg: Makadam.

Näckrosen
- en tillfällig plats i Fyrisån -

#näckrosen_fyrisån

Näckrosen

- en tillfällig plats i fyrisån -

VAR

S:t Olofsbron vid Uppsala
Konstnärsklubb

NÄR

2 november - 2 december

HUR

I centrala Uppsala finns en handfull gamla trappor som leder ner i ån. Dessa trappor har i dagsläget ingen funktion och är avstängda. Jag hade en idé om att göra ån mera nåbar och valde att arbeta med en av dessa trappor. Det har jag gjort i form av en flytande brygga som är utformad till flera näckrosblad med en tillhörande blomma. Med denna utformning vill jag förstärka känslan av att man befinner sig i vattnet. När ni kliver ut i ån på ett flytande blad och blickar ut över den lysande blomman hoppas jag att ni kommer att uppleva Fyrisån med nya ögon.

VARFÖR

Fyrisån är en stor tillgång för er Uppsalabor som skulle kunna användas ännu mer. Jag tror att installationer är ett bra sätt att testa staden och jag har en idé om vad just denna kan ge er.

→ Men det är ni som vet bäst!! **Skriv ner tre ord om vad just du upplever ute på bryggan.** Snälla, skriv inte om det är fint eller fult utan vad du upplever och känner. Lämna kommentaren i lådan. Innerligt tack! Jag kommer att föra vidare era kommentarer till Uppsala Kommun. Tillsammans kanske vi kan utveckla Uppsala.

VEM

Charlotta Löfstedt
Examensarbete Landskapsarkitektutbildningen SLU
charlotta.lofstedt@gmail.com
0768 66 59 88

SPONS

- OBS! Beträd bryggan på egen risk -

- * Mykhet
- * Glädje
- * Frihet

Tack!
Emil Thor, Uppsala

-Nya perspektiv

-Utmanad, att stå
i vatt net.

-Betraktaude

LÅT
NÄCKROSEN
LEVA!

(Ta inte bort den)

Kl. 02⁵³

Det är nips
på bryggan!

6-åring

"Känns som att
man är på
vatten"

MAN This

SHIT IS

DOPE

Närhet
till
vattnet

Lugn
flyter med vinden
fyrstån som en del av staden

Glädje, kärlek

Och att jag
kan gå på
vatten!

Kallafall när
jag blundar !!

♥ Miranda

önska att vara i en - Superhög Lugn

- Rofyllt !!!
- Ny vacker syn av Uppsala

Ro
Gemenskap

Det
vackraste
jag sett på
länge!

23/11-12

Första

Russen

NÄRHET TILL VATTNET

the leaves
are the
wrong way
around!!

Någon slags
lyktoträsklar
vinddad med
spänning

SÅGOR

STILLHET

BARNDOM

WOW!
GÅ PÅ VATTEN
TYSTNAD

Hej Charlotta!

Underbar idé och väldigt
underbart resultat. ♥

1. Lugn, stilla tystnad
2. Hopp från nichlansens
epis
3. Spänning att gå ut
på bryggan + Kierl att
komma ut i luften och
att se Uppsala därifrån

